

SBÍRKA SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

VÝBĚR Z ROZHODNUTÍ Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu

OBSAH:	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 33158/96 ve věci Laino versus Itálie	2
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 29515/95 ve věci Larkos versus Kypr	7
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 24557/94 ve věci Musiał versus Polsko	15
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 31195/96 ve věci Nikolová versus Bulharsko	24

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

18. února 1999

VĚC LAINO

(Rozsudek ve věci Laino versus Itálie)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 27 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva) ve znění Protokolu č. 11 a v souladu příslušnými ustanoveními Jednacího řádu Soudu, jako Velký senát, který tvořili následující soudci: L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, L. Ferrari Bravo, G. Bonello Bigi, J. Makarczyk, P. Kūris, R. Türmen, J. – C. Kosta, F. Tulkensová, V. Strážnická, P. Lorenzen, M. Fischbach, V. Butkevych, J. Casadevall, H. S. Grelová, A. Baka, R. Maruste a dále P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po uzavřené poradě Senátu, která se konala 3. prosince 1998 a 20. ledna 1999, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl předán Soudu, vytvořenému podle bývalého článku 19 Úmluvy, italským občanem Michele Lainem (dále jen „žadatel“) dne 29. ledna 1999 během tříměsíční lhůty stanovené bývalými články 32 § 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti proti Italské republice (č. 33158/96), předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) panem Lainem podle bývalého článku 25 dne 12. června 1996.

Žadatelovo podání vycházelo z bývalého článku 48 Úmluvy ve znění Protokolu č. 9, který Itálie ratifikovala. Předmětem uvedeného podání byla žádost o vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článku 16 § 1 a článku 8 Úmluvy.

2. Žadatel ustanovil advokáta C. Charimonteho, aby jej zastupoval (ustanovení 31 bývalého Jednacího řádu Soudu B).

3. Jako předseda senátu, který byl původně jmenován (bývalý článek 43 Úmluvy a bývalé ustanovení 21) pro projednání procesních otázek, které by mohly vzniknout předtím, než vstoupí v platnost Protokol č. 11, R. Bernhardt, tehdejší předseda Soudu, prostřednictvím tajemníka konzultoval s M. U. Leanzou, zástupcem italské vlády (dále jen „Vláda“), právním zástupcem žadatele a A. Pereničem, zástupcem Komise, o organizaci písemného postupu. V souladu s následně vydaným usnesením tajemník obdržel písemné vyjádření žadatele 7. srpna 1998. Vláda odpověděla 24. září 1998. Téhož dne zaslal sekretariát Komise vyjádření svého zástupce do úřadu tajemníka.

4. Jakmile 1. listopadu 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 a v souladu s jeho článkem 5 § 5, případ byl předán Velkému senátu. Do Velkého senátu byl z moci úřední jmenován B. Conforti, zvolený soudce zastupující Itálii (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 24 § 4 Jednacího řádu Soudu), a L. Wildhaber, předseda Soudu, E. Palmová, místopředsedkyně Soudu, J. – P. Costa, M. Fischbach, místopředsedové sekce, (článek 27 § 3 Úmluvy a ustanovení 24 §§ 3 a 5 /a/). Dalšími členy jmenovanými pro doplnění Velkého senátu byli G. Bonello, J. Makarczyk, P. Kūris, R. Türmen, F. Tulkensová, V. Strážnická, P. Lorenzen, V. Butkevych, J. Casadevall, H. S. Grelová, A. Baka a R. Maruste (ustanovení 24 § 3 a ustanovení 100 § 4). Poté pan Conforti, který se účastnil projednávání případu před Komisí, odstoupil z účasti ve Velkém senátu (ustanovení 28). Vláda následně jmenovala L. Ferrari Brava, soudce zvoleného za San Marino, na jeho místo (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 29 § 1).

5. Po konzultaci se zástupcem Vlády a právním zástupcem žadatele Velký senát rozhodl, že není nutné konat ústní jednání.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

6. Dne 15. března 1990 žadatel podal k Oblastnímu soudu v Naples návrh na soudní rozvod s manželkou, paní R. Rovněž žádal soud, aby stanovil podmínky opatrovnictví dětí a užívání rodinného domu.

7. Dne 22. března 1990 předseda senátu stanovil jednání na 12. června 1990 s tím, že se strany pokusí dosáhnout dohody. Poté, co bylo zjištěno, že se tak nestalo, předseda předběžně svěřil opatrovnictví dětí (narozených 1984 a 1988) a užívání domu paní R., otec byl umožněn styk s dětmi dvakrát týdně (od 16 do 18 hod. ve čtvrtek a od 10 do 13 hod. v sobotu) a bylo mu nařízeno, aby platil paní R. výživné ve výši 600 000 italských lir (ITL) měsíčně. Na závěr požádal účastníky, aby se dostavili k vyšetřujícímu soudu 11. října 1990.

8. Tři jednání (11. října 1990, 7. března a 10. října 1991) byla odložena na žádost žadatele, neboť strany se pokoušely dojít k mimosoudnímu vyřešení svého sporu. Příprava případu k soudnímu jednání byla dokončena až 13. února 1992. Po ústním jednání byli dne 22. dubna 1993 vyslechnuti čtyři svědci. Jednání 25. listopadu bylo odloženo samotným soudem na 15. prosince 1994.

9. Tohoto dne na žádost protistrany soudce odpovědný za přípravu případu pro soudní jednání nařídil, aby soudní spis byl odeslán k Oblastnímu soudu v Nole (provincie Naples), který nyní byl místně příslušný k projednání případu. Dnem určeným pro soudní jednání byl až 8. květen 1997. Toho dne však proces byl soudem odročen na 10. července 1997, neboť soudce připravující případ pro soudní jednání nebyl přítomen. Strany přednesly své návrhy 13. listopadu 1997 a ústní jednání před příslušným senátem se konalo 8. května 1998.

10. Rozsudkem ze dne 27. května 1998, jehož text byl předložen úřadu tajemníka téhož dne, soud prohlásil manželství za rozvedené, potvrdil předběžné opatření ohledně opatrovnictví dětí a užívání rodinného domu a zvýšil výživné na ITL 800 000 měsíčně.

11. Žádný z účastníků se neodvolal.

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

12. Pan Laino se obrátil na Komisi 12. června 1996. Stěžoval si, že jeho případ nebyl projednán v přiměřené lhůtě, kterou požaduje článek 6 Úmluvy, a že v důsledku délky procesu bylo porušeno jeho právo na respektování rodinného života, které je zaručeno článkem 8 Úmluvy.

13. Komise (První senát) dne 28. května 1997 prohlásila stížnost (č. 33158/96) za přípustnou. Ve své zprávě ze 16. září 1997 (dříve článek 31) vyjádřila jednomyslný názor, že došlo k porušení článku 6 § 1 a že není nutné posuzovat, zda došlo k porušení článku 8.

KONEČNÝ NÁVRH PŘEDLOŽENÝ SOUDU

14. Právní zástupce žadatele vyzval Soud, aby rozhodl, že došlo k porušení článku 6 § 1 a článku 8 Úmluvy, a aby poskytl jeho klientovi spravedlivé zadostiučinění.

15. Vláda uznala, že doba projednávání sporu nerespektovala požadavek „přiměřené lhůty“ dle článku 6 § 1. Vyzvala Soud, aby se nezabýval druhou stížností.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

16. Žadatel se považuje za oběť porušení článku 6 § 1 Úmluvy, který stanoví:

„Každý má právo, ... aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednávána ... soudem, který rozhodne o jeho občanských právech ...“

A. Období, které je nutno posoudit

17. Období, které je nutno posoudit, začalo dne 15. března 1990, kdy se žadatel obrátil na napleský oblastní soud kvůli soudnímu rozvodu. Skončilo dnem 27. května 1998, kdy norský oblastní soud rozhodl. Trvalo tedy více než osm let a dva měsíce.

B. Přiměřená délka procesu

18. Podle právního názoru Soudu přiměřenou délkou procesu je nutno posoudit zejména z hlediska složitosti případu a chování žadatele a příslušných úřadů. V případech, které se týkají osobního stavu, tak jako je tomu významně i u žadatele, je vyžadována zvláštní péče vzhledem k možným následkům přílišné délky procesu, zejména pokud se týká práva na respektování rodinného života (viz mezi jiným rozsudek *Maciariello v. Itálie* z 27. února 1997, řada A, č. 230 – A, str. 10, § 18, a *mutatis mutandis* rozsudek *Paulsen – Medalen a Svensson v. Švédsko* z 19. února 1998, Záznamy o rozsudcích a rozhodnutích, 1998 – I, str. 142, § 39).

19. Žadatel zejména upozornil na délku procesu po 15. prosinci 1995, kdy předseda Oblastního soudu v Naples nařídil, aby soudní spis byl odeslán Oblastnímu soudu v Nole (který od té chvíle byl místně příslušný k projednání věci). Vzhledem k tomu, že případ nebyl žádnému soudci přidělen, věc zůstala v klidu až do jednání dne 8. května 1997, kdy nakonec byla odročena, neboť soudce nebyl přítomen.

20. Komise shledala, že došlo k prodloužení zaviněným domácími soudy, a proto konstatovala, že jednání ve věci nesplnilo požadavek „přiměřené lhůty“.

21. Ve svém sdělení Soudu Vláda uznala, že délka procesu nesplnila tento požadavek, zejména s ohledem na podstatu věci a zvláštní péči, vyžadovanou – dle právního názoru Soudu – při projednávání tohoto typu případů domácími soudy.

22. Úvodem Soud konstatuje, že příslušný Stát nemůže být zodpovědný za zdržení způsobené snahou dosáhnout mimosoudní dohody, neboť sám pan Laino o toto požádal a bylo mu povoleno trojí odročení jednání (viz odstavec 8 výše). Soud dále poznamenává, že případ nebyl zvláště složitý a příprava projednávání sestávala v podstatě z vyslechnutí svědectví čtyř svědků při jednání dne 22. dubna 1993 (totéž). Pokud jde o jednání úřadů, které se případem zabývaly, Soud má za to, že vzhledem k významu zájmu žadatele (právní rozvod a stanovení opatrovnictví dětí a styku s nimi), domácí soudy nejednaly se zvláštní péčí vyžadovanou článkem 6 § 1 Úmluvy v těchto případech (viz výše uvedený rozsudek *Maciariello* a rozsudek *Paulsen – Medalen a Svensson*, str. 10 a 142, § 18 a 39). Různá období nečinnosti, jdoucí na vrub Státu, zvláště doba od 25. listopadu 1993 do 15. prosince 1994 a od posledně uvedeného data do 10. července 1997, zcela odporují požadavku „přiměřené lhůty“. Rovněž s ohledem na celkovou délku procesu Soud dochází k závěru, že článek 6 § 1 byl porušen.

II. Údajné porušení článku 8 Úmluvy

23. Žadatel si stěžoval, že délka procesu vyústila v narušení jeho práva na respektování rodinného života. Odkázal na článek 8 Úmluvy, který stanoví:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytně v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

24. Podle názoru Komise nebylo „nutno zkoumat, zda v daném případě bylo porušeno“ toto ustanovení. Vláda s tímto závěrem souhlasila.

25. Vzhledem k nálezu, který respektuje článek 6 § 1 (viz výše odstavec 22), Soud nevidí důvodu odchýlit se od názoru Komise.

III. Aplikace článku 41 Úmluvy

26. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Pokud Soud shledá, že byla porušena Úmluva nebo Protokoly k ní, a jestliže domácí právo Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, Soud, pokud je to nezbytné, poskytne poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Nepeněžitá škoda

27. Pan Laino požadoval 70 000 000 italských lir (ITL) za nepeněžitou škodu, kterou údajně utrpěl, a žádal, aby Soud při stanovení této škody vzal v úvahu předmět sporu a značné zpoždění procesu.

28. Vláda považovala požadovanou částku za zcela neopodstatněnou.

29. Zástupce Komise považoval za spravedlivou částku 17 000 000 ITL.

30. Soud potvrzuje, že žadatel nepochybně utrpěl nepeněžitou škodu. S ohledem na okolnosti případu a na závěry uvedené v odstavcích 22 a 25 tohoto rozsudku rozhodl přiznat mu ITL 25 000 000.

B. Náklady a výdaje

31. Žadatel rovněž požadoval úhradu ITL 16 305 440 na náklady a výdaje před Komisí a Soudem.

32. Vláda a zástupce Komise na tuto věc názor nevyjádřili.

33. V souladu se svým právním názorem Soud přiznává žadateli částku požadovanou na úhradu nákladů a výdajů.

C. Úrok z prodiení

34. Podle informace dostupné Soudu zákonná úroková míra v Itálii v době vydání tohoto rozsudku činí 5 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Potvrzuje jednohlasně, že článek 6 § 1 Úmluvy byl porušen,
2. Potvrzuje patnácti hlasy ke dvěma, že není nutné projednávat stížnost podle článku 8 Úmluvy,
3. Potvrzuje šestnácti hlasy k jednomu, že odpovědný Stát má zaplatit žadateli v průběhu tří měsíců 25 000 000 (dvacet pět milionů) ITL za nepeněžitou škodu,
4. Potvrzuje jednohlasně, že odpovědný Stát má zaplatit žadateli v průběhu tří měsíců 16 305 440 (šestnáct milionů tři sta pět tisíc čtyři sta čtyřicet) ITL na nákladech a výdajích,
5. Potvrzuje jednohlasně, že jednoduchý úrok 5 % ročně je splatný z těchto částek po uplynutí výše uvedených tří měsíců až do úplného zaplacení,
6. Zamítá jednohlasně zbylý nárok na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 18. února 1999.

Paul MAHONEY
zástupce tajemníka

Luzius WILDHABER
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

18. února 1999

VĚC LARKOS

(Rozsudek ve věci Larkos versus Kypr)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 27 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva) ve znění Protokolu č. 11 a v souladu příslušnými ustanoveními Jednacího řádu Soudu, jako Velký senát, který tvořili následující soudci: L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, A. Pastor Ridruejo, L. Ferrari Bravo, L. Caflisch, I. Cabral Barreto, J. – P. Costa, K. Jungwiert, M. Fischbach, B. Zupančič, N. Vajičová, W. Thomassenová, M. Tsatsa – Nikolovská, T. Pantiru, E. Levits, K. Traja, A. N. Loizou, soudce ad hoc, a dále M. de Salvia, tajemník Soudu, po uzavřené poradě Senátu, která se konala 7. ledna a 4. února 1999, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl předán Soudu, vytvořenému podle bývalého článku 19 Úmluvy, kyperskou vládou (dále jen „Vláda“) dne 11. května 1998 během tříměsíční lhůty stanovené bývalými články 32 § 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti proti Kyperské republice (č. 29515/95), předložené Evropské komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) kyperským občanem panem Xenisem Larkosem podle bývalého článku 25 dne 21. listopadu 1995. Podání Vlády vycházelo z bývalých článků 44 a 48 Úmluvy ve znění Protokolu č. 9, který Kypr ratifikoval. Předmětem uvedeného podání byla žádost o vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článku 14 Úmluvy a článku 8 Úmluvy.

2. Žadatel ustanovil advokáta z Nikósie A. Demetriadese, aby jej zastupoval (ustanovení 31 bývalého Jednacího řádu Soudu B). Generální prokurátor Kyperské republiky A. Markides vystupoval jako zástupce Vlády.

3. Jako předseda senátu, který byl původně jmenován (bývalý článek 43 Úmluvy a bývalé ustanovení 21) pro projednání procesních otázek, které by mohly vzniknout předtím, než vstoupí v platnost Protokol č. 11, R. Bernhardt, tehdejší předseda Soudu, prostřednictvím tajemníka, konzultoval se zástupcem Vlády, právním zástupcem žadatele a zástupcem Komise organizací písemného postupu. V souladu s následně vydaným usnesením tajemník obdržel písemné vyjádření žadatele a Vlády 20. listopadu 1998, přičemž oběma stranám byla předsedou prodloužena lhůta k vypracování písemných podání.

4. Jakmile 1. listopadu 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 a v souladu s jeho článkem 5 § 5, případ byl předán Velkému senátu, který byl dle Protokolu vytvořen. Do Velkého senátu byl z moci úřední jmenován L. Loucaides, zvolený soudce zastupující Kypr (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 24 § 4 Jednacího řádu Soudu), L. Wildhaber, předseda Soudu, E. Palmová, místopředsedkyně Soudu, M. Fischbach, J. – P. Costa, místopředsedové sekce (článek 27 § 3 Úmluvy a ustanovení 24 §§ 3 a 5 /a/). Dalšími členy jmenovanými pro doplnění Velkého senátu byli L. Ferrari Bravo, L. Caflisch, I. Cabral Barreto, K. Jungwiert, B. Zupančič, N. Vajičová, J. Hedígan, W. Thomassenová, M. Tsatsa – Nikolovská, T. Pantiru, E. Levits, K. Traja (ustanovení 24 § 3 a ustanovení 100 § 4). Poté pan Loucaides, který se účastnil projednávání případu před Komisí, odstoupil z účasti ve Velkém Senátu (ustanovení 28). Vláda následně jmenovala A. N. Loizoua, soudce zvoleného již dříve za Kypr, na jeho místo (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 29 § 1). Poté nebylo možno, aby se projednávání věci zúčastnil pan Hedígan, kterého zastoupil náhradník A. Pastor Ridruejo (ustanovení 24 §§ 3 a 5 /b/). Soud rozhodl, že Komise nebude vyzvána, aby delegovala jednoho ze svých členů k účasti na projednávání případu Velkým senátem (ustanovení 99).

5. Dne 4. listopadu 1998, po konzultaci se zástupcem Vlády a právním zástupcem žadatele, Velký senát rozhodl, že nebude konat ústní jednání ve věci, neboť pro řádný výkon jeho funkcí dle článku 38 § 1 (a) Úmluvy není toto třeba (ustanovení 59 § 2). V důsledku tohoto rozhodnutí byla žadateli a Vládě poskytnuta lhůta k doplnění jejich předchozích písemných podání, což jmenovaní učinili 7. prosince 1998. Dne 17. prosince 1998 Velký senát rozhodl, že nepřipustí pozdější žádost Vlády o ústní jednání s ohledem na předchozí rozhodnutí a důvody, které k němu vedly.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

A. Žadatel

6. Žadatel je kyperský občan narozený v roce 1936. Je státním úředníkem na penzi. Dne 1. května 1967 si žadatel pronajal od kyperské vlády dům, ve kterém vždy žil se svou manželkou a čtyřmi dětmi. Nájemní smlouva měla mnoho znaků typických pro nájem nemovitosti s ustanoveními ohledně platby nájemného žadatelem, o užívání a údržbě nemovitosti, výpovědní době a datu ukončení. Smlouva stanovila, že nájem končí v případě, že žadatel bude přeložen do jiného okresu, než ve kterém je nemovitost situována.

B. Výpověď

7. Dne 3. prosince 1986 Ministerstvo financí informovalo žadatele, že povolení, na jehož základě obýval předmětnou nemovitost, pozbylo platnosti, a že má nemovitost předat k 30. dubnu 1987. Žadatel odmítl tak učinit a 3. června 1987 mu generální prokurátor sdělil, že pokud neopustí dům do 31. července 1987, budou proti němu podniknuty právní kroky.

8. Dne 3. července žadatel odpověděl, že v tomto domě žije se svou rodinou již dvacet let. Musel vynaložit značné peněžní částky na jeho údržbu a zlepšování, protože odpovědně státní orgány neprojevily na údržbě domu zájem. Tvrdil, že je „zákonným nájemcem“ dle zákona o kontrole nájemného z roku 1983 (zákon č. 23/1983; viz odstavce 14 a 15 níže), a zdůraznil, že setrvá na místě, pokud jej bude chránit zákon.

9. Dne 9. března 1989 ve své odpovědi na dopis generálního prokurátora z 5. ledna 1989 žadatel setrval na svém předchozím postoji.

C. Řízení o vystěhování

10. Dne 3. února 1990 kyperská vláda zahájila proces proti žadateli u Oblastního soudu v Nikósii, aby dosáhla jeho vystěhování. Vláda tvrdila, mimo jiné, že žadatel neobývá dům dle nájemní smlouvy podle zákona o kontrole nájemného z roku 1983, ale nemovitost mu byla přidělena správním rozhodnutím z důvodu jeho práce ve státních službách.

11. Dne 5. února 1992 Oblastní soud v Nikósii rozhodl proti žadateli. Soud se nevyjádřil k nájemnímu titulu, na jehož základě žadatel nemovitost obývá. Soudní výklad zákona o kontrole nájemného vedl k závěru, že ochrana zákona se nevztahuje na žadatele, neboť zákon zavazuje pouze soukromé vlastníky, a nikoli kyperskou vládu. Osoba, která si pronajala nemovitost, nemůže být považována za „zákonného nájemce“, který je chráněn uvedeným zákonem. Žadateli bylo nařízeno opustit nemovitost do 30. června 1992.

D. Žadatelova argumentace v odvolacím řízení

12. Žadatel se odvolal proti rozsudku k Nejvyššímu soudu s odkazem na článek 14 Úmluvy a článek 1 Protokolu č. 1. Při jednání u Nejvyššího soudu žadatel uvedl zejména následující argument: jeho práva jako nájemce jsou „majetkovými právy“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 a on sám je obětí diskriminace při výkonu těchto práv, neboť zákon o kontrole nájemného tak, jak byl vyložen Oblastním soudem v Nikósii, nechrání nájemníky vládního majetku, zatímco tentýž zákon chrání vládu jako „zákonného nájemce“, pokud si pronajme nemovitosti soukromých vlastníků. Žadatel rovněž zdůraznil, že je obětí další diskriminace, neboť požívá méně ochrany dle příslušného zákona než nájemci u soukromníků.

E. Odmítnutí žadatelova odvolání

13. Dne 22. května 1995 Nejvyšší soud zamítl žadatelovo odvolání s odůvodněním, že žadatel nemůže nárokovat žádná majetková práva ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, pokud je nájemcem. Soud rovněž konstatoval, že v žádném případě pojem rovnosti nevyžaduje, aby osoba, která požívá ochrany podle zákona o kontrole nájemného z roku 1983, pokud je nájemcem, poskytovala tutéž ochranu svým nájemcům, jestliže sama náhodou vlastní nemovitost. Závěrem soud uvedl pod čarou, že dokonce, jestliže by se případ týkal různého právního režimu nemovitostí pronajímaných soukromými vlastníky a nemovitostí pronajímaných vládou, nedošlo by k porušení Ústavy nebo Úmluvy, neboť „bylo by rozumné uvážit, že není nutné chránit (nájemce) vůči vládě, která není v totéž postavení jako soukromý vlastník, a nelze očekávat, že majetek státu bude spravován podle podobných zásad, jakými se řídí soukromníci.“ V důsledku tohoto rozhodnutí žadatelé bylo vyhrožováno okamžitým vystěhováním.

II. Příslušné domácí právo

A. Zákon o kontrole nájemného (zákon č. 23/1983)

14. V souladu s ustanovením paragrafu 3 (1) se zákon o kontrole nájemného vztahuje pouze na obydlí a obchody v oblastech označených jako „regulované oblasti“, které jsou definovány v § 2 jako každá oblast, která byla za takovou vyhlášena předchozí legislativou o kontrole nájemného, a zahrnují také všechny ostatní oblasti, které jsou za takové prohlášeny nařízením Rady ministrů. Paragraf 3 (1), kterého se netýkají následné dodatky k zákonu z roku 1983, stanoví okolnosti, za kterých může nařízení být vydáno.

Paragraf 3 (1) stanoví následující:

„Kdykoli Rada ministrů považuje za nutné nebo účelné pro zajištění dostupnosti bydlení a nákupů za rozumné nájemné a pro zabezpečení jejich nerušeného vlastnictví nebo kdykoli toto vyžaduje jiný veřejný zájem, Rada ministrů může nařízením publikovaným v Úředním listu prohlásit jakoukoli oblast na Kypru za regulovanou oblast a v důsledku toho se ustanovení tohoto zákona vztahují na veškerá obydlí nebo obchody na tomto území.“

15. Podle paragrafu 11 nájemci bytů situovaných v „regulované oblasti“, kteří po vypršení nebo ukončení prvního období své nájemní smlouvy zůstanou nadále bydlet ve svém bytě („zákonní nájemci“), nemohou být vystěhováni s výjimkou zvláštních případů stanovených zákonem o kontrole nájemného. Tyto případy zahrnují neplacení nájemného, neoprávněné užívání nemovitosti a pokud obydlí je oprávněně nárokováno vlastním pro bydlení jeho nebo manželky, dětí nebo jiných na něm závislých osob.

B. Ústavní předpisy

16. Podle článku 54 (e) Ústavy je Rada ministrů odpovědná za dohled a dispozice s majetkem Kyperské republiky. Dohled a dispozice musí být vykonávány v souladu s Ústavou a právním řádem.

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

17. Pan Larkos se obrátil na Komisi 21. listopadu 1995. Odkázal na článek 8 Úmluvy a článek 1 Protokolu č. 1 společně s článkem 14 Úmluvy. Stěžoval si, že proto, že byl nájemcem Vlády, nedostalo se mu ochrany, kterou zákon o kontrole nájemného z roku 1983 poskytuje osobám, které si pronajaly nemovitost u soukromých vlastníků.

18. Komise dne 21. května 1997 prohlásila stížnost (č. 29515/95) za přípustnou. Ve své zprávě z 14. ledna 1998 (dříve článek 31) vyjádřila jednomyslný názor, že došlo k porušení článku 14 Úmluvy společně s článkem 8 a že není nutné posuzovat, zda došlo k porušení článku 14 společně s článkem 1 Protokolu č. 1, k Úmluvě.

KONEČNÝ NÁVRH PŘEDLOŽENÝ SOUDU

19. Žadatel ve svém podání žádal Soud, aby rozhodl, že odpovědný Stát porušil své povinnosti dle článku 14 Úmluvy společně s článkem 8 a rovněž dle článku 14 společně s článkem 1 Protokolu č. 1, k Úmluvě, a přiznal mu spravedlivé zadostiučinění podle článku 14 Úmluvy.

20. Vláda trvala na tom, že okolnosti případu nezakládají žádné porušení článků citovaných žadatelem.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Předmět sporu

21. Při předložení případu Soudu Vláda zdůraznila, že tak činí proto, aby získala rozhodnutí, zda skutkovým jednáním byl porušen článek 14 Úmluvy společně s článkem 8 (viz odstavec 1 výše). Avšak Soud má pravomoc seznámit se s celým případem, pokud je prohlášen Komisí za přípustný, včetně žadatelovy stížnosti podle článku 14 společně s Protokolem č. 1 (viz *mutatis mutandis* rozsudek *Erdagoz v. Turecko* z 22. října 1997, Záznamy o rozsudcích a rozhodnutích, 1997 – IV, str. 2310 – 11, §§ 34 – 36). Ve skutečnosti toto není pro Vládu sporné, neboť k této další stížnosti se plně vyjádřila v doplnění svého podání.

II. Údajné porušení článku 14 Úmluvy společně s článkem 8

22. Žadatel, se kterým Komise souhlasila, trval na tom, že jako vládní nájemce byl protiprávně diskriminován při výkonu svého práva na respektování svého obydlí na základě skutečnosti, že na rozdíl od soukromých nájemců u soukromých pronajímatelů nebyl chráněn před vystěhováním po vypršení doby nájmu. Odkázal na článek 14 Úmluvy společně s článkem 8.

23. Článek 14 stanoví toto:

„I. Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, ... jako jiné postavení.“

24. Článek 8 stanoví toto:

„I. Každý má právo na respektování svého ... obydlí ...“

25. Žadatel uvedl, že byl v situaci odpovídající soukromému nájemci u soukromého pronajímatele. Smlouva o nájmu, kterou podepsal v roce 1967, měla mnoho znaků typických pro běžnou nájemní smlouvu. Rozhodně tvrdil, že rozdíl, který dle výkladu domácích soudů (viz odstavec 11 a 13 výše) činí zákon o kontrole nájemného z roku 1983 mezi ním a nájemci, kteří bydlí v soukromě vlastněných bytech, nemůže být z pohledu článku 14 Úmluvy spravedlivý. Zejména zdůraznil, že odpovědnému Státu se nepodařilo uvést jiný dobrý

důvod pro vystěhování než se všeobecně odvolat na veřejný zájem. Navíc nebyla zřetelně stanovena proporcionalita mezi tvrzeným veřejným zájmem odpovědného Státu a ochranou práva na respektování obydlí, neboť dopad na jeho právo respektování obydlí byl nepřiměřený, pokud ho spolu s rodinou nutil opustit domov, ve kterém bydleli třicet jedna let.

26. Vláda zdůraznila, že žadatel byl jinou kategorií nájemce, neboť si pronajal nemovitost ve vlastnictví Vlády. Z tohoto důvodu nebyl v právně podobné pozici jako soukromník, který si pronajal byt v soukromém vlastnictví. Na rozdíl od soukromého vlastníka, Vláda je povinna nakládat s majetkem Státu způsobem, který respektuje požadavky Ústavy a právního řádu. To znamená v praxi, že spíše než pronajímat nemovitosti především z důvodu výdělku, Vláda musí brát v úvahu při těchto úkonech veřejný zájem. Tím je odůvodněno, že žadatel nepoživá takové ochrany před vystěhováním jako ostatní soukromí nájemci při skončení nájmu dle zákona o kontrole nájemného, neboť to umožňuje úřadům činit jiné dispozice s dotčenými nemovitostmi. Vláda trvala na tom, že poskytnout nájemci, jako je žadatel, právo setrvat neomezeně v obydlí ve vlastnictví státu, by vytvořilo překážku vládní povinnosti spravovat státní majetek v souladu s ústavními a právními předpisy.

27. Komise konstatovala, že Vládě se nepodařilo nikterak rozumně a objektivně zdůvodnit rozdíl v zacházení. Z tohoto důvodu zjišťuje, že k porušení, které je podstatou stížnosti, došlo.

28. Soud zjišťuje, že je požadováno určit dopad zákona o kontrole nájemného z roku 1983, jak byl vyložen domácími soudy, na práva zaručená Úmluvou žadateli jakožto soukromému nájemci, který si pronajal obydlí ve vlastnictví Vlády v regulované oblasti, a nikoli jeho dopad na práva zaručená Úmluvou fyzickým nebo právníckým osobám, jež si pronajímají vládní majetek za jiným účelem než bydlení. Na tomto základě Soud poznamenává, že nebylo zpochybněno, že pan Larkos se může spolehnout na ochranu proti neoprávněné diskriminaci zaručenou článkem 14 Úmluvy, a Soud nevidí důvod, proč rozhodnout jinak. Z tohoto důvodu zjišťuje, že žadatelova stížnost se vztahuje ke způsobu, jakým tvrzený rozdíl v nakládání negativně ovlivňuje právo na respektování obydlí zaručené článkem 8 Úmluvy. Pan Larkos netvrdí, že došlo k porušení článku 8 proto, že jako vládnímu nájemci mu hrozí vystěhování z jeho domova. Avšak za účelem aplikace článku 14 je dostačující, že fakta tohoto případu zapadají do rámce článku 8 a relevantnost tohoto článku nemůže být opřena z pohledu rozsudku Oblastního soudu v Nikósii, který nařídil panu Larkosovi vystěhování z domova (viz *mutatis mutandis* rozsudek *Inze v. Rakousko* z 28. října 1987, Řada A, č. 126, str. 17, § 36). Navíc, ač žadatel dosud nebyl vystěhován z domova, přesto je k jeho škodě aplikován zákon o kontrole nájemného z roku 1983, neboť on a jeho rodina žijí pod hrozbou vystěhování tím spíše, že proces výkonu rozhodnutí za účelem vystěhování a tato hrozba je mnohem reálnější od vydání rozsudku Nejvyššího soudu (viz odstavec 13 výše).

29. K rozsahu ochrany zaručené článkem 14 Soud znovu připomíná, že v souladu s již vytvořeným právním názorem rozdílný přístup je diskriminující, pokud „není objektivně a rozumně odůvodněn“, nebo pokud není „rozumně vyvážený vztah mezi použitými prostředky a cílem, jehož má být dosaženo“. Kromě toho Vysoké smluvní strany mají jistou volnost ve stanovení, zda a do jaké míry rozdíly v jinak stejných situacích odůvodňují rozdílný přístup (viz například rozsudek *Gaygusuz v. Rakousko* z 16. září 1996, Zprávy, 1996 – IV, str. 1142, § 42).

30. Soud musí zevrubně prozkoumat ustanovení nájemní smlouvy, kterou pan Larkos uzavřel s úřady, kdy bude hodnotit jeho tvrzení, že je v právně podobné nebo stejné situaci jako soukromí nájemci, kteří si pronajímají nemovitosti od soukromíků. Poznamenává v této souvislosti, že nájemní smlouva se nikterak neodvolává na to, že by mu nemovitost byla pronajata v souvislosti s jeho zaměstnáním ve státní službě nebo trvání

nájmu na pokračování zaměstnání ve státní službě záviselo. Jakkoli smlouva obsahovala ustanovení týkající se přeložení žadatele z místa, kde se nemovitost nachází (viz odstavec 6 výše), byla tato klauzule určena spíše na jeho ochranu než na ochranu vládních zájmů. Navíc smlouva neřeší, jaké jsou důsledky žadatelova odchodu do penze nebo ze státní služby. Rovněž nájemné není zvýhodněno z důvodu žadatelova postavení. Vláda se také nepokusila tvrdit ve svém podání, že nájemné pro pana Larkose bylo nižší než tržní, nebo že nájemní smlouva se odlišovala od typické dvoustranné smlouvy o nájmu. Vzhledem k těmto úvahám a zejména s ohledem na skutečnost, že ustanovení nájemní smlouvy jasně hovoří o tom, že Vláda pronajala nemovitost v rámci soukromého práva, má Soud za to, že pan Larkos se může oprávněně domáhat toho, že je v právně podobné situaci jako ostatní soukromí nájemci, kteří si pronajali bydlení od soukromých vlastníků a jejichž nemovitost je situována v regulovaném území, na které se vztahuje zákon o kontrole nájemného z roku 1983.

31. Soud zjišťuje, že odpovědný Stát se pokusil ospravedlnit rozdíl v zacházení s vládními nájemci, jako je žadatel, a ostatními soukromými nájemci, kteří si pronajímají od soukromníků, tím, že zdůraznil povinnosti, které Ústava ukládá úřadům při správě státního majetku. Soud jistě uznává, že opatření, jehož důsledkem je rozdílné zacházení s osobami v právně podobné situaci, může být opodstatněno veřejným zájmem, avšak konstatuje, že v tomto konkrétním případě odpovědná Vláda nepodala žádné přesvědčivé vysvětlení, jak poslouží vystěhování žadatele veřejnému zájmu. Neprokážala žádný zájem takového významu, jež by ukládal neposkytnout žadateli ochranu, kterou poskytuje ostatním nájemcům zákon o kontrole nájemného z roku 1983. Pokud jde o argument Vlády, že pronájem státem vlastněných bytů není v první řadě motivován úvahami o zisku a z tohoto důvodu nemůže být srovnáván se soukromíky (viz odstavec 26 výše), Soud zjišťuje, že nic nebrání úřadům, aby od nájemců požadovaly tržní nájemné, a jak již bylo poznamenáno, v tomto případě je nesporné, že žadatel neplatil zvýhodněné nájemné. Je rovněž nezbytné připomenout, že Vláda postoupila žadateli nemovitost nikoli podle veřejného práva s ohledem na zájmy obce, ale jako účastník soukromoprávní transakce (viz odstavec 30 výše). Soud by rovněž rád poznamenal, že právní úprava je míněna jako opatření sociální ochrany pro nájemce žijící v určitých oblastech Kypru. Rozhodnutí nevztahovat tuto ochranu na vládní nájemce, kteří žijí bok po boku s nájemci v domech v soukromém vlastnictví, vyžaduje pečlivé zdůvodnění, zejména proto, že Vláda sama je chráněna právní úpravou, pokud si pronajímá nemovitosti od soukromníků (viz odstavec 12 a 13 výše). Ani když Soud vezme v úvahu určitou volnost uvážení v oblasti správy majetku, Vláda neuvedla žádné rozumné a objektivní zdůvodnění pro rozdíl s ohledem na požadavky článku 14 Úmluvy.

32. V důsledku toho Soud zjišťuje, že byl porušen článek 14 Úmluvy společně s článkem 8.

III. Údajné porušení článku 14 Úmluvy společně s článkem 1 Protokolu č. 1

33. Žadatel prohlásil, že ustanoveními jeho nájemní smlouvy jsou mu udělena určitá vlastnická práva k příslušnému domu, která spolu s ochranou proti vystěhování, která je zaručena nájemníkům podle zákona o kontrole nájemného z roku 1983, přispívají k vymezení pojmu „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu 1. Podle jeho názoru, pokud mu je jako vládnímu nájemci odepřena ochrana před vystěhováním, a tím je narušeno jeho právo na pokojné užívání majetku, pak je porušen článek 14 Úmluvy společně s článkem 1 Protokolu 1.

34. Článek 1 Protokolu 1 stanoví následující:

„Každý má právo na pokojné užívání svého majetku ...“

35. Vláda ve své odpovědi zdůraznila, že žadatel nemá k pronajaté nemovitosti žádný takový vztah, který by vytvářel „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu 1. Z tohoto důvodu se nemůže odvolávat na článek 14 Úmluvy. Vláda dodala, že pokud by měl Soud dojít k opačnému závěru, pak odůvodnění, které uvedla pro odlišný režim v souvislosti s žadatelovou další stížností (viz odstavec 26 výše), se vztahuje i k podpoře závěru, že nedošlo k porušení podle této části stížnosti.

36. Soud zjišťuje, v souladu se závěry Komise, že není nutno zvlášť rozhodnout o této stížnosti s ohledem na rozhodnutí Soudu o žadatelově stížnosti podle článku 14 společně s článkem 8 (viz odstavec 32 výše).

IV. Aplikace článku 41 Úmluvy

37. Žadatel požadoval náhradu peněžitě a nepeněžitě škody a rovněž nákladů a výdajů podle článku 41 Úmluvy, který stanoví: „Pokud Soud shledá, že byla porušena Úmluva nebo Protokoly k ní, a jestliže domácí právo Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, Soud, pokud je to nezbytné, poskytne poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Peněžitá škoda

38. Žadatel požadoval 2.400 kyperských liber (CYP) jako náhradu za výdaje na různé opravy, které musel na nemovitosti učinit v letech 1986 až 1998. Podle názoru žadatele bylo povinností Vlády na základě nájemní smlouvy zajistit údržbu nemovitosti. Avšak od zahájení řízení o vystěhování v roce 1986 neplnila své smluvní povinnosti.

39. Vláda zpochybnila svou smluvní povinnost zajistit údržbu nemovitosti. V každém případě žadatelé nepřislušela náhrada uvedené sumy, neboť neexistuje příčinná souvislost mezi tvrzeným porušením a uskutečněnými výdaji.

40. Soud souhlasí s argumentací Vlády o neexistenci příčinné souvislosti mezi podstatou porušení (viz odstavec 32 výše) a peněžitou škodou, kterou měl žadatel utrpět. Tato část jeho požadavku proto musí být zamítnuta.

B. Nepeněžitá škoda

41. Podle žadatele on a jeho rodina žili od roku 1986 pod hrozbou vystěhování z domova. Toto bylo zdrojem stresu a úzkosti a stálá nejistota, zda budou donuceni odejít, narušovala jeho rodinný život. Dále uvedl, že spor s Vládou, jeho zaměstnavatelem, zničil jeho kariéru ve státní správě a negativní zprávy v místním tisku o jeho pokusech hájit svá práva proti Vládě ovlivnily jeho společenské postavení. Podle svého názoru má žadatel nárok na 10.000 CYP jako náhradu morální újmy, kterou utrpěl.

42. Vláda odpověděla, že žadatel nebyl vystěhován z nemovitosti a jakákoliv případná morální újma musí být posuzována z tohoto pohledu. Dále žadatel neprokázal, že údajné porušení poškodilo jeho perspektivy ve státní službě. Dle názoru Vlády, pokud Soud shledá, že došlo k porušení Úmluvy, pak tento nálezn sám o sobě bude představovat dostatečné spravedlivé zadostiučinění podle tohoto článku.

43. Soud poznamenává, že od roku 1986 žadatel žil pod hrozbou vystěhování z domova, kde bydlel se svou rodinou od roku 1967. Vládní rozhodnutí vystěhovat ho a jeho neúspěšné pokusy odporovat snaze Vlády prostřednictvím soudů mohou být odůvodněně považovány za zdroj žadatelova stresu a úzkosti. Jakkoli Vláda nemusela trvat na výkonu nařízení ke svému vlastnictví na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu, přes-

to však v tomto případě žadatel dlouhodobě trpěl nejistotou, že ztratí svůj domov, což bude mít následky pro jeho budoucnost i budoucnost jeho rodiny. Na základě dobrých mravů Soud přiznává panu Larkosovi částku 3,000 CYP podle tohoto článku.

C. Náklady a výdaje

44. Žadatel požadoval náklady a výdaje na právní zastoupení při řízení před domácími soudy a za následně postoupení před instituce ve Strasbourgu. S odkazem na specifikaci přiloženou k žalobě žadatel požadoval, aby mu Soud přiznal částku 10,661 CYP.

45. Vláda zpochybnila požadovanou částku s tím, že žadatel neprokázal, zda náklady odpovídaly skutečnosti, byly nezbytné a rozumné co do výše. Zejména pochybovala, zda bylo při domácích jednáních nutno najmout tři právníky, jejichž náklady dosáhly výše 6,388 CYP, a rovněž výši nákladů požadovanou právníkem najatým pro jednání ve Strasbourgu (4,283 CYP). Dle jejího názoru žadatelé mají být přiznány náklady na zastoupení pouze jedním právníkem.

46. S přihlédnutím k podrobnostem nákladů a výdajů předložených žadatelem, podstatě řízení před domácími soudy a k dobrým mravům Soud přiznává žadatelé částku 5,000 CYP a dále veškeré případné daňové náklady.

D. Úrok z prodlení

47. Podle informace dostupné Soudu zákonná úroková míra na Kypru v době vydání tohoto rozsudku činí 8 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOHLASNĚ

1. Potvrzuje, že článek 14 Úmluvy spolu s článkem 8 Úmluvy byl porušen.

2. Potvrzuje, že není nutné projednávat žadatelovu stížnost podle článku 14 Úmluvy společně s článkem 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

3. Potvrzuje.

(a) že odpovědný Stát má zaplatit žadatelé v průběhu tří měsíců 3,000 (tři tisíce) CYP jako náhradu za nepeněžitou škodu,

(b) že odpovědný Stát má zaplatit žadatelé v průběhu tří měsíců 5,000 (pět tisíc) CYP na nákladech a výdajích spolu s veškerými případnými daňovými náklady.

(c) že jednoduchý úrok 8 % ročně je splatný z těchto částek po uplynutí výše uvedených tří měsíců až do úplného zaplacení.

4. Zamítá zbylý nárok na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 18. února 1999.

Michele de SALVIA
tajemník

Luzius WILDHABER
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

25. března 1999

VĚC MUSIAŁ

(Rozsudek ve věci Musiał versus Polsko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 27 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva) ve znění Protokolu č. 11, a v souladu s příslušnými ustanoveními Jednacího řádu Soudu, jako Velký senát, který tvořili následující soudci: L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, Sir Nicolas Bratza, M. P. Pellonpää, B. Conforti, A. Pastor Ridruejo, G. Bonello, J. Makarczyk, P. Kūris, F. Tulkensová, V. Strážnická, M. Fischbach, V. Butkevych, J. Casadevall, H. S. Grevová, R. Maruste, S. Boutocharová, a dále M. de Salvia, tajemník Soudu, po uzavření poradě Senátu, která se konala 16. prosince 1998 a 25. února 1999, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl předán Soudu, vytvořenému podle bývalého článku 19 Úmluvy, polskou vládou („dále jen Vláda“) dne 17. srpna 1998 a dne 7. srpna 1998 polským občanem panem Zbigniewem Musiałem („dále jen žadatel“) během tříměsíční lhůty stanovené bývalými články 32 § 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti proti Polské republice (č. 24557/94), předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle bývalého článku 25 dne 10. ledna 1994.

Podání Vlády vycházelo z bývalých článků 44 a 48 Úmluvy ve znění Protokolu č. 9, který Polsko ratifikovalo. Předmětem uvedeného podání byla žádost o vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článku 5 § 4 Úmluvy.

2. Dne 7. října 1998 předseda Soudu R. Bernhardt zamítl žádost žadatele, aby sám mohl přednést svůj případ před Soudem. Žadatel ustanovil advokáta, aby jej zastupoval (ustanovení 31 bývalého Jednacího řádu Soudu B). Předseda povolil advokátovi, aby hovořil polsky.

3. Jako předseda senátu, který byl původně jmenován (bývalý článek 43 Úmluvy a bývalé ustanovení 21) pro projednání procesních otázek, které by mohly vzniknout předtím, než vstoupí v platnost Protokol č. 11, R. Bernhardt prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem Vlády, právním zástupcem žadatele a zástupcem Komise organizaci písemného postupu. V souladu s následně vydaným usnesením tajemník obdržel písemné vyjádření Vlády a žadatele 30. listopadu 1998. Sekretariát Komise zaslal vyjádření svého zástupce 8. prosince 1998.

4. Jakmile 1. listopadu 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 a v souladu s jeho článkem 5 § 5, případ byl předán Velkému senátu, který byl dle Protokolu vytvořen. Do Velkého senátu byl z moci úřední jmenován J. Makarczyk, zvolený soudce zastupující Polsko (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 24 § 4 Jednacího řádu Soudu), L. Wildhaber, předseda Soudu, E. Palmová a C. L. Rozakis, místopředsedové Soudu, Sir Nicolas Bratza a M. P. Pellonpää, předsedové sekcí (článek 27 § 3 Úmluvy a ustanovení 24 § 3 Jednacího řádu Soudu). Ostatními členy jmenovanými k doplnění Velkého senátu byli B. Conforti, A. Pastor Ridruejo, G. Bonello, P. Kūris, F. Tulkensová, V. Strážnická, V. Butkevych, J. Casadevall, H. S. Grevová, R. Maruste a S. Boutocharová (ustanovení 24 § 3 a ustanovení 100 § 4). Poté pan M. Fischbach nahradil pana Rozakise, který se nemohl zúčastnit dalšího projednávání (ustanovení 24 § /a/).

5. Na výzvu Soudu (ustanovení 99) Komise delegovala jednoho ze svých členů, pana M. A. Nowického, aby se účastnil projednávání případu Velkým senátem.

6. V souladu s rozhodnutím předsedy se konalo veřejné ústní jednání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 16. prosince 1998.

Před Soud předstoupili:

- (a) za Vládu profesor mezinárodního práva veřejného K. Drzewicki, dále paní M. Wąsek – Wiadereková, E. Chałubińska a K. Karpiński jako poradci,
- (b) za žadatele advokát katovického sdružení H. Stabla,
- (c) za Komisi její zástupce M. A. Nowicki.

Soud vyslechl přednesy pánů Nowického, Stabla, Drzewického a také paní M. Wąsek – Wiaderekové a rovněž jejich odpovědi na otázky Soudu.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

7. Žadatel se narodil v roce 1953. Žije ve Stalowě Woli v Polsku.

8. V roce 1986 katovický krajský prokurátor zahájil žadatelovo trestní stíhání pro podezření z vraždy manželky. 18. října 1987 žadatele prohlédlo lékařské konsilium dvou psychiatrů, kteří došli k závěru, že ze zdravotních důvodů nemůže být trestně odpovědný. Konsilium dále zjistilo, že žadatel ohrožuje okolí. Dne 31. října 1987 okresní prokurátor v Jastrzębie – Zdrój rozhodl, s ohledem na názor lékařů, o zastavení trestního stíhání. Dne 30. listopadu 1987 okresní prokurátor v Jastrzębie – Zdrój požádal katovický krajský soud, aby nařídil žadatelovo předání do psychiatrického zařízení.

9. Dne 8. února 1988 katovický krajský soud nařídil předání žadatele do ústavu pro duševně choré. Soud na základě sdělení prokurátora, že žadatel zabil svou manželku, a dále znaleckého posudku z 18. října 1987, dospěl k závěru, že žadatel je hrozbou pro veřejnost. Dne 18. března 1988 Nejvyšší soud toto rozhodnutí potvrdil. Dne 13. dubna 1988 byl žadatel umístěn do Psychiatrické nemocnice v Rybníku.

10. Ve dnech 4. listopadu 1988, 15. září 1989, 13. listopadu 1989, 12. března 1990, 9. července 1990 a 17. prosince 1990 katovický krajský soud opakovaně rozhodl o dalším trvání žadatelovy detence. Soud vycházel ze žadatelova chorobopisu, ve kterém byly zaneseno mínění psychiatrů z Psychiatrické nemocnice v Rybníku, že žadatelův zdravotní stav se nezměnil a žadatel nadále představuje hrozbu pro veřejnost, a proto je jeho detence nadále nezbytná.

11. Dne 4. dubna 1991 úředně jmenovaný advokát žadatele požádal o žadatelovo propuštění z psychiatrické nemocnice. Dne 27. května 1991 katovický krajský soud znovu odmítl naříditi žadatelovo propuštění s odůvodněním, že by to znamenalo hrozbu pro veřejnost.

12. V další lékařské zprávě z 27. prosince 1991 psychiatři nemocnice v Rybníku sdělili, že žadatelův stav vyžaduje nadále detenci, a ve svém následném rozhodnutí katovický krajský soud opět odmítl naříditi jeho propuštění.

13. Dne 10. ledna 1992 Ministerstvo spravedlnosti odmítlo povolit dovolání proti rozhodnutí z 8. února 1988 o žadatelově předání do psychiatrického zařízení.

14. Dne 22. července 1992 soud na základě názoru psychiatrů opět odmítl naříditi žadatelovo propuštění.

15. Dne 16. března 1993 žadatelův advokát znovu podal u katovického krajského soudu návrh na žadatelovo propuštění. Rovněž trval na tom, aby žadatele prohlédli psychiatři z Krakovské univerzity, neboť byl pře-

svědčen, že pouze od této instituce je možno získat nezkraslený, objektivní názor. Písemnými sděleními z 25. března 1993 a 13. dubna 1993 soud nařídil Psychiatrické nemocnici v Rybníku, aby podala aktuální zprávu o žadatelově zdravotním stavu.

16. Ve svém vyjádření z 19. dubna 1993 psychiatři nemocnice v Rybníku prohlásili, že žadatelův stav vyžaduje nadále detenci, a navrhli, z důvodu jeho opakovaných žádostí o prohlídku psychiatry z jiného zařízení, že by bylo vhodné toto nařídit. Rozhodnutím z 26. dubna 1993 soud nařídil, aby žadatelův stav byl posouzen psychiatry z Krakovské univerzity.

17. Dne 5. května 1993 soud rozhodl, že žadatel podstoupí nezbytné vyšetření na psychiatrickém oddělení krakovského detenčního centra. Dne 17. května 1993 soud stanovil datum žadatelova přijetí do centra na 31. května 1993. Žadatel byl toho dne přiveden do centra, avšak nebyl přijat, neboť centru nebyly postoupeny nezbytné dokumenty. Centrum informovalo soud, že žadatel může být přijat pouze na základě usnesení o předběžném zadržení a osoby uzavřené v Centru podléhají právnímu režimu předběžného zadržení.

18. V dopise z 31. května 1993 žadatel si stěžoval u soudu, že nebyl vyšetřen na psychiatrickém oddělení Krakovské univerzity. Zdůraznil, že jakýkoli posudek psychiatrů z krakovského detenčního centra bude neobjektivní, a pohrozil hladovkou, pokud bude do centra převezen na lékařské vyšetření.

19. Dne 25. června 1993 žadatel požádal o obnovení trestního řízení.

20. Dne 4. srpna 1993 Psychiatrické oddělení Krakovské univerzity informovalo katovický krajský soud, že datum prohlídky žadatele, který je externím pacientem, může být stanoveno až po 23. srpnu 1993. Dopisem z 18. srpna 1993 katovický krajský soud o tom informoval žadatele.

21. Ve dnech 1. a 2. září 1993 Krakovská univerzita informovala soud, že žadatel může být přijat do univerzitní nemocnice koncem října nebo začátkem listopadu 1993, až po skončení analýzy jeho chorobopisu.

22. Dopisem z 15. září katovický krajský prokurátor informoval žadatele, že jeho žádosti z 23. června 1993 o obnovení trestního řízení nebude vyhověno.

23. Dne 22. září 1993 žadatelova lékařská dokumentace byla zaslána na Krakovskou univerzitu. Dne 18. listopadu 1993 žadatel se obrátil na soud, aby nařídil jeho vyšetření bez další prodlevy. Dne 17. prosince 1993 odpověděla univerzita k dotazu soudu, že žadatel bude přijat na vyšetření v době od 31. ledna do 3. února 1994. Dne 24. ledna 1994 soud informoval žadatele, že jeho dokumentace byla postoupena psychiatrickému oddělení Krakovské univerzity.

24. V době od 31. ledna do 3. února 1994 žadatel podstoupil vyšetření na psychiatrickém oddělení Krakovské univerzity.

25. Dne 18. května 1994 katovický krajský soud informoval žadatele, že jeho dokumentace je stále na psychiatrickém oddělení univerzity a znalecký posudek není dosud hotov. Dne 30. května 1994 univerzita informovala soud, že posudek bude hotov koncem června 1994.

26. Dne 16. června 1994 žadatel požádal o zpřístupnění své lékařské dokumentace. 21. června jej soud informoval, že dokumentace je stále na Krakovské univerzitě.

27. Dne 21. června ve své odpovědi na dotaz soudu univerzita informovala katovický krajský soud, že není možno vrátit žadatelovu lékařskou dokumentaci na soud vzhledem k tomu, že posudek není dosud hotov. 2. července 1994 žadatel znovu požádal o umožnění přístupu ke své lékařské dokumentaci. 21. července jej

katovický krajský soud informoval, že jeho dokumentaci stále ještě zkoumají odborníci psychiatrického oddělení Krakovské univerzity, kteří připravují posudek.

28. Ve svém posudku z 30. listopadu 1994 psychiatři Krakovské univerzity prohlásili, že žadatelův stav vyžaduje trvání detence a důvody, pro které byl předán do psychiatrického zařízení, stále existují. Tento posudek byl předložen katovickému krajskému soudu 15. prosince 1994.

29. Dne 9. ledna 1995 soud na základě lékařského posudku z 30. listopadu 1994 rozhodl o pokračování žadatelovy detence.

30. Následně rozhodnutími z 4. března 1996 a 30. prosince 1996 katovický krajský soud rozhodl na základě lékařských posudků z 18. ledna 1996 a 24. září 1996 o žadatelově pokračující detenci. 28. září se žadatel v Psychiatrické nemocnici v Rybniku pokusil o sebevraždu. 23. června 1997 katovický krajský soud nařídil žadatelovo propuštění.

II. Příslušné vnitrostátní právo a praxe

31. Podmínky detence nepřičetných osob, které nejsou trestně odpovědné, byly stanoveny polským trestním zákoníkem a v době spáchání trestného činu znělo ustanovení takto:

Článek 99

„Pokud bylo zjištěno, že osoba spáchala trestný čin ve stavu duševní poruchy (která vylučuje její trestní odpovědnost) a její setrvání na svobodě vážně ohrožuje veřejný pořádek, soud nařídí předání do ústavu pro duševně choré nebo jiného vhodného zařízení.“

Článek 101

„V případech uvedených v článku 99 ... období detence není stanoveno v rozhodnutí o ústavní psychiatrické péči, soud nařídí propuštění, pokud detence není nadále nutná.“

32. Podle právního názoru polského Nejvyššího soudu je nutno ohrožení veřejného pořádku stanovit na základě zhodnocení situace v době, kdy je ukládána pachatelova detence v zařízení pro duševně choré. Existenci a stupeň takovéto hrozby je nutno posoudit na základě znaleckého posudku. Pro nařízení detence v ústavu pro duševně choré není nutno, aby znalecký posudek výslovně prohlásil, že setrváním pachatele na svobodě bude ohrožen veřejný pořádek. Postačí, že takový závěr lze vyvodit z celého znaleckého posudku (Judikatura Nejvyššího soudu, trestní a vojenské kolegium 1974, pod č. 47). Za vážné ohrožení veřejného pořádku je považováno, pokud pachatelovo setrvání na svobodě vede k obavě, že by mohl spáchat nezákonný čin (Judikatura Nejvyššího soudu, trestní a vojenské kolegium 1972, pod č. 183).

33. Článek 242 § 1 společně s článkem 244 § 1 trestního řádu, ve znění platném v relevantním období, stanovil, že soud může znalce, který soustavně bezdůvodně odpírá předat soudu zprávu, pokutovat.

34. Článek 197 zákona o výkonu trestu, ve znění platném v relevantním období, stanovil:

„1. ředitel zdravotnického zařízení je povinen informovat soud o zdraví a postupu léčby odsouzeného.

...

3. Soud v intervalech, které nepřekročí šest měsíců, rozhodne na základě lékařské zprávy, zda je nutno pokračovat v bezpečnostních opatřeních.“

V souladu s článkem 8 zákona o výkonu trestu pachatel při řízení před soudem dozorujícím výkon trestních rozsudků měl právo podávat žádosti a odvolání proti rozhodnutím soudu, pokud zákon toto právo výslovně stanovil.

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

35. Pan Musiał se obrátil na Komisi 10. ledna 1994. Tvrdil, že byl porušen článek 6 §§ 2 a 3 (d) Úmluvy během jeho trestního vyšetřování. Stěžoval si na odmítnutí obnovy řízení a odmítnutí dovolání. Konečně tvrdil, že byl porušen článek 5 § 4 Úmluvy v tom, že proces soudního přezkoumání jeho detence v psychiatrickém zařízení byl neúměrně dlouhý.

36. Komise (Druhá komora) dne 6. září 1995 prohlásila stížnost (č. 24557/94) za přípustnou, pokud jde o věc podle článku 5 § 4 Úmluvy, a v ostatním za nepřípustnou. Ve své zprávě ze 4. března 1998 (dříve článek 31) vyjádřila názor třinácti hlasy k dvěma, že došlo k porušení článku 5 § 4 Úmluvy.

KONEČNÝ NÁVRH PŘEDLOŽENÝ SOUDU

37. Ve svém podání Vláda žádala Soud, aby rozhodl v tomto případě, že „řízení, ve kterém byla přezkoumávána zákonnost žadatelovy detence, bylo vedeno urychleně ve smyslu článku 5 § 4 Úmluvy“, a na základě této skutečnosti rozhodl, že k porušení článku 5 § 4 Úmluvy nedošlo.

38. Žadatel ve svém podání požádal Soud, aby „uznal, že v (žadatelově) případě projednávaném Krajským soudem v Katovicích došlo k porušení článku 5 § 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,“ a přiznal mu spravedlivé zadostiučinění.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 5 § 4 Úmluvy

39. Žadatel tvrdil, že s ohledem na článek 5 § 4 Úmluvy byl proces soudního přezkoumání jeho detence v psychiatrickém zařízení, který byl vyvolán jeho žádostí o propuštění dne 16. března 1993 (viz odstavec 15 výše), neúměrně dlouhý.

Článek 5 § 4 Úmluvy stanoví:

„Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

40. Vláda zpochybnila toto tvrzení. Komise je přijala.

A. Období, které je nutno posoudit

41. Vláda poukázala na to, že Polsko uznalo příslušnost orgánů vytvořených Úmluvou přijímat individuální žádosti podle bývalého článku 25 Úmluvy, pokud se týče údajných porušení práv chráněných Úmluvou „jakýmkoli jednáním, rozhodnutím nebo událostí, ke které dojde po 30. dubnu 1993“. Vláda tvrdila, že v tomto případě má být přezkoumáno období nikoli již počínaje 16. březnem 1993, kdy žadatel podal žádost o propuštění u katovického krajského soudu (viz odstavec 15 výše), ale až od 1. května 1993, kdy začala vůči Polsku platit příslušnost orgánů vytvořených Úmluvou ve vztahu k individuálním žádostem.

42. Soud uznává, že je třeba posuzovat období začínající nikoli 16. března 1993, ale od 1. května, kdy nabyla účinnosti deklarace, kterou Polsko uznalo právo podávat individuální žádosti podle bývalého článku 25 Úmluvy. Posuzované období skončilo 9. ledna 1995, kdy katovický krajský soud po zvážení lékařského posudku předloženého Krakovskou univerzitou zamítl žadatelovu žádost o propuštění (viz odstavec 29 výše). Tedy období, které je nutno posoudit v tomto případě, je jeden rok, osm měsíců a devět dní (viz mezi jinými

svědčen, že pouze od této instituce je možno získat nezkraslený, objektivní názor. Písemnými sděleními z 25. března 1993 a 13. dubna 1993 soud nařídil Psychiatrické nemocnici v Rybníku, aby podala aktuální zprávu o žadatelově zdravotním stavu.

16. Ve svém vyjádření z 19. dubna 1993 psychiatři nemocnice v Rybníku prohlásili, že žadatelův stav vyžaduje nadále detenci, a navrhli, z důvodu jeho opakovaných žádostí o prohlídku psychiatry z jiného zařízení, že by bylo vhodné toto nařídit. Rozhodnutím z 26. dubna 1993 soud nařídil, aby žadatelův stav byl posouzen psychiatry z Krakovské univerzity.

17. Dne 5. května 1993 soud rozhodl, že žadatel podstoupí nezbytné vyšetření na psychiatrickém oddělení krakovského detenčního centra. Dne 17. května 1993 soud stanovil datum žadatelova přijetí do centra na 31. května 1993. Žadatel byl toho dne přiveden do centra, avšak nebyl přijat, neboť centru nebyly postoupeny nezbytné dokumenty. Centrum informovalo soud, že žadatel může být přijat pouze na základě usnesení o předběžném zadržení a osoby uzavřené v Centru podléhají právnímu režimu předběžného zadržení.

18. V dopise z 31. května 1993 žadatel si stěžoval u soudu, že nebyl vyšetřen na psychiatrickém oddělení Krakovské univerzity. Zdůraznil, že jakýkoli posudek psychiatrů z krakovského detenčního centra bude neobjektivní, a pohrozil hladovkou, pokud bude do centra převezen na lékařské vyšetření.

19. Dne 25. června 1993 žadatel požádal o obnovení trestního řízení.

20. Dne 4. srpna 1993 Psychiatrické oddělení Krakovské univerzity informovalo katovický krajský soud, že datum prohlídky žadatele, který je externím pacientem, může být stanoveno až po 23. srpnu 1993. Dopisem z 18. srpna 1993 katovický krajský soud o tom informoval žadatele.

21. Ve dnech 1. a 2. září 1993 Krakovská univerzita informovala soud, že žadatel může být přijat do univerzitní nemocnice koncem října nebo začátkem listopadu 1993, až po skončení analýzy jeho chorobopisu.

22. Dopisem z 15. září katovický krajský prokurátor informoval žadatele, že jeho žádosti z 23. června 1993 o obnovení trestního řízení nebude vyhověno.

23. Dne 22. září 1993 žadatelova lékařská dokumentace byla zaslána na Krakovskou univerzitu. Dne 18. listopadu 1993 žadatel se obrátil na soud, aby nařídil jeho vyšetření bez další prodlevy. Dne 17. prosince 1993 odpověděla univerzita k dotazu soudu, že žadatel bude přijat na vyšetření v době od 31. ledna do 3. února 1994. Dne 24. ledna 1994 soud informoval žadatele, že jeho dokumentace byla postoupena psychiatrickému oddělení Krakovské univerzity.

24. V době od 31. ledna do 3. února 1994 žadatel podstoupil vyšetření na psychiatrickém oddělení Krakovské univerzity.

25. Dne 18. května 1994 katovický krajský soud informoval žadatele, že jeho dokumentace je stále na psychiatrickém oddělení univerzity a znalecký posudek není dosud hotov. Dne 30. května 1994 univerzita informovala soud, že posudek bude hotov koncem června 1994.

26. Dne 16. června 1994 žadatel požádal o zpřístupnění své lékařské dokumentace. 21. června jej soud informoval, že dokumentace je stále na Krakovské univerzitě.

27. Dne 21. června ve své odpovědi na dotaz soudu univerzita informovala katovický krajský soud, že není možno vrátit žadatelovu lékařskou dokumentaci na soud vzhledem k tomu, že posudek není dosud hotov. 2. července 1994 žadatel znovu požádal o umožnění přístupu ke své lékařské dokumentaci. 21. července jej

katovický krajský soud informoval, že jeho dokumentaci stále ještě zkoumají odborníci psychiatrického oddělení Krakovské univerzity, kteří připravují posudek.

28. Ve svém posudku z 30. listopadu 1994 psychiatři Krakovské univerzity prohlásili, že žadatelův stav vyžaduje trvání detence a důvody, pro které byl předán do psychiatrického zařízení, stále existují. Tento posudek byl předložen katovickému krajskému soudu 15. prosince 1994.

29. Dne 9. ledna 1995 soud na základě lékařského posudku z 30. listopadu 1994 rozhodl o pokračování žadatelovy detence.

30. Následně rozhodnutími z 4. března 1996 a 30. prosince 1996 katovický krajský soud rozhodl na základě lékařských posudků z 18. ledna 1996 a 24. září 1996 o žadatelově pokračující detenci. 28. září se žadatel v Psychiatrické nemocnici v Rybniku pokusil o sebevraždu. 23. června 1997 katovický krajský soud nařídil žadatelovo propuštění.

II. Příslušné vnitrostátní právo a praxe

31. Podmínky detence nepřičetných osob, které nejsou trestně odpovědné, byly stanoveny polským trestním zákoníkem a v době spáchání trestného činu znělo ustanovení takto:

Článek 99

„Pokud bylo zjištěno, že osoba spáchala trestný čin ve stavu duševní poruchy (která vylučuje její trestní odpovědnost) a její setrvání na svobodě vážně ohrožuje veřejný pořádek, soud nařídí předání do ústavu pro duševně choré nebo jiného vhodného zařízení.“

Článek 101

„V případech uvedených v článku 99 ... období detence není stanoveno v rozhodnutí o ústavní psychiatrické péči, soud nařídí propuštění, pokud detence není nadále nutná.“

32. Podle právního názoru polského Nejvyššího soudu je nutno ohrožení veřejného pořádku stanovit na základě zhodnocení situace v době, kdy je ukládána pachatelova detence v zařízení pro duševně choré. Existenci a stupeň takovéto hrozby je nutno posoudit na základě znaleckého posudku. Pro nařízení detence v ústavu pro duševně choré není nutno, aby znalecký posudek výslovně prohlásil, že setrváním pachatele na svobodě bude ohrožen veřejný pořádek. Postačí, že takový závěr lze vyvodit z celého znaleckého posudku (Judikatura Nejvyššího soudu, trestní a vojenské kolegium 1974, pod č. 47). Za vážné ohrožení veřejného pořádku je považováno, pokud pachatelovo setrvání na svobodě vede k obavě, že by mohl spáchat nezákonný čin (Judikatura Nejvyššího soudu, trestní a vojenské kolegium 1972, pod č. 183).

33. Článek 242 § 1 společně s článkem 244 § 1 trestního řádu, ve znění platném v relevantním období, stanovil, že soud může znalce, který soustavně bezdůvodně odpírá předat soudu zprávu, pokutovat.

34. Článek 197 zákona o výkonu trestu, ve znění platném v relevantním období, stanovil:

„1. ředitel zdravotnického zařízení je povinen informovat soud o zdraví a postupu léčby odsouzeného.

...

3. Soud v intervalech, které nepřekročí šest měsíců, rozhodne na základě lékařské zprávy, zda je nutno pokračovat v bezpečnostních opatřeních.“

V souladu s článkem 8 zákona o výkonu trestu pachatel při řízení před soudem dozorujícím výkon trestních rozsudků měl právo podávat žádosti a odvolání proti rozhodnutím soudu, pokud zákon toto právo výslovně stanovil.

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

35. Pan Musiał se obrátil na Komisi 10. ledna 1994. Tvrdil, že byl porušen článek 6 §§ 2 a 3 (d) Úmluvy během jeho trestního vyšetřování. Stěžoval si na odmítnutí obnovy řízení a odmítnutí dovolání. Konečně tvrdil, že byl porušen článek 5 § 4 Úmluvy v tom, že proces soudního přezkoumání jeho detence v psychiatrickém zařízení byl neúměrně dlouhý.

36. Komise (Druhá komora) dne 6. září 1995 prohlásila stížnost (č. 24557/94) za přípustnou, pokud jde o věc podle článku 5 § 4 Úmluvy, a v ostatním za nepřípustnou. Ve své zprávě ze 4. března 1998 (dříve článek 31) vyjádřila názor třinácti hlasy k dvěma, že došlo k porušení článku 5 § 4 Úmluvy.

KONEČNÝ NÁVRH PŘEDLOŽENÝ SOUDU

37. Ve svém podání Vláda žádala Soud, aby rozhodl v tomto případě, že „řízení, ve kterém byla přezkoumávána zákonnost žadatelovy detence, bylo vedeno urychleně ve smyslu článku 5 § 4 Úmluvy“, a na základě této skutečnosti rozhodl, že k porušení článku 5 § 4 Úmluvy nedošlo.

38. Žadatel ve svém podání požádal Soud, aby „uznal, že v (žadatelově) případě projednávaném Krajským soudem v Katovicích došlo k porušení článku 5 § 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,“ a přiznal mu spravedlivé zadostiučinění.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 5 § 4 Úmluvy

39. Žadatel tvrdil, že s ohledem na článek 5 § 4 Úmluvy byl proces soudního přezkoumání jeho detence v psychiatrickém zařízení, který byl vyvolán jeho žádostí o propuštění dne 16. března 1993 (viz odstavec 15 výše), neúměrně dlouhý.

Článek 5 § 4 Úmluvy stanoví:

„Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

40. Vláda zpochybnila toto tvrzení. Komise je přijala.

A. Období, které je nutno posoudit

41. Vláda poukázala na to, že Polsko uznalo příslušnost orgánů vytvořených Úmluvou přijímat individuální žádosti podle bývalého článku 25 Úmluvy, pokud se týče údajných porušení práv chráněných Úmluvou „jakýmkoli jednáním, rozhodnutím nebo událostí, ke které dojde po 30. dubnu 1993“. Vláda tvrdila, že v tomto případě má být přezkoumáno období nikoli již počínaje 16. březnem 1993, kdy žadatel podal žádost o propuštění u katovického krajského soudu (viz odstavec 15 výše), ale až od 1. května 1993, kdy začala vůči Polsku platit příslušnost orgánů vytvořených Úmluvou ve vztahu k individuálním žádostem.

42. Soud uznává, že je třeba posuzovat období začínající nikoli 16. března 1993, ale od 1. května, kdy nabyla účinnosti deklarace, kterou Polsko uznalo právo podávat individuální žádosti podle bývalého článku 25 Úmluvy. Posuzované období skončilo 9. ledna 1995, kdy katovický krajský soud po zvážení lékařského posudku předloženého Krakovskou univerzitou zamítl žadatelovu žádost o propuštění (viz odstavec 29 výše). Tedy období, které je nutno posoudit v tomto případě, je jeden rok, osm měsíců a devět dní (viz mezi jinými

mutatis mutandis rozsudek Proszaková v. Polsko z 16. prosince 1997, srov. též Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu č. XV/98, Nakladatelství Orac, Praha, str. 6 a násl.; rozsudek Styranowski v. Polsko z 30. října 1998 a rozsudek Podbielski v. Polsko z 30. října 1998). Soud však při posuzování délky předmětného řízení vezme v úvahu, jakého stadia bylo dosaženo na začátku posuzovaného období.

B. Soulad s požadavky článku 5 § 4 Úmluvy

43. Podle zásad, které vyplývají z právního názoru Soudu, nepříčetná osoba, která je odsouzena do psychiatrického zařízení na dobu neurčitou nebo dlouhodobě, má nárok podle článku 5 § 4 Úmluvy, aby v přiměřených intervalech byla projednána před soudem „zákonnost“ – ve smyslu Úmluvy – její detence, neboť důvody původně vedoucí k odsouzení mohou pominout (viz rozsudek Lumberti v. Itálie z 23. února 1984 a rozsudek Megyeri v. Německo z 12. května 1992). Článek 5 § 4 zaručuje osobám zbaveným svobody právo na zahájení řízení k prozkoumání zákonitosti jejich detence a rovněž stanoví jejich právo, vyplývající z takto zahájeného řízení, na rychlé soudní rozhodnutí o zákonitosti detence a nařizuje její ukončení, pokud se zjistí, že je nezákonná (viz rozsudek Van der Leer v. Nizozemí z 21. února 1990).

44. Soud zjišťuje, že napadené řízení bylo zahájeno požadavkem žadatele, aby byl propuštěn dne 16. března 1993 (viz odstavec 15 výše). V rozhodnutí ze dne 26. dubna 1993 Soud vyhověl žadatelovu návrhu, aby jeho stav byl přezkoumán psychiatry Krakovské univerzity, ale žadatelova lékařská dokumentace byla odeslána na univerzitu téměř o pět měsíců později, 22. září 1993 (viz odstavec 16 a 23 výše). Žadatel byl přijat do univerzitní nemocnice po dalším zpoždění v délce čtyř měsíců a devíti dnů až 31. ledna 1994. Prohlídka na klinice byla ukončena již za pět dní a dne 4. února 1994 (viz odstavec 24 výše) byl z nemocnice propuštěn. Avšak znalecům trvalo dalších deset měsíců, než připravili zprávu, která byla konečně předložena krajskému soudu 15. prosince 1994. Soud rozhodl o trvání žadatelovy detence 9. ledna 1995 (viz odstavec 29 výše). Tak dlouhá doba, jmenovitě jeden rok, osm měsíců a osm dní, je neslučitelná s pojmem „urychleně“ ve smyslu článku 5 § 4 Úmluvy, pokud toto neospravedlní vyjimečné důvody. Soud následně posoudí ve světle argumentů Vlády, zda nějaké takové důvody existovaly v tomto případě.

45. Vláda nejprve zdůraznila, že žadatel ve své žádosti o propuštění z 16. března 1993 trval na vyšetření psychiatry Krakovské univerzity. Vláda připomněla, že v řízení, které se týká přezkoumání psychiatrické detence, je nutno největší význam přikládat možnosti odmítnout lékařské svědectví, které má podpořit další trvání detence. V tomto ohledu odkázala Vláda na rozhodnutí ve věci Winterwerp (rozsudek Winterwerp v. Nizozemsko z 24. října 1979, Řada A, č. 33, str. 23, § 58). Krajský soud souhlasil, že jmenuje znalce v souladu s žadatelovým přáním, ale protože následné zpoždění v přípravě jejich zprávy vyplynulo pouze z toho, že trval na tom, aby zprávu vypracovalo určité zařízení, měl by si přestat stěžovat na toto zpoždění. Vláda dále prohlásila, že zpoždění přípravy lékařské zprávy vyplývá také z toho, že žadatelův případ byl složitý. Zdůraznila, že příprava zprávy si vyžádala podrobnou analýzu obsáhlé lékařské dokumentace žadatele.

46. Nejprve Soud konstatuje, že žadatel skutečně výslovně požádal, aby byl pro účely soudního přezkumu detence prohlédnut lékaři z jiného zařízení než nemocnice v Rybníku (viz odstavec 15 výše). Podle názoru Soudu však toto jednání žadatele nelze vyložit jako jeho odmítnutí procesních práv podle článku 5 § 4 Úmluvy, tím spíše, že ani jeho žádost z 16. března 1993 ani následná korespondence s krajským soudem neobsahuje žádné výroky, které by bylo možno takto vyložit. Podobně ani skutečnost, že katovický krajský soud jmenoval znalce na zvláštní žádost žadatele, sama o sobě nezbavuje soud povinnosti urychleně projednávat jeho žádost o propuštění. Soud neshledává v okolnostech tohoto případu žádný důvod pro to, aby se uchýlil od obvyklé zásady, že prvotní odpovědnost za opožděné znalecké posudky nese v konečném důsledku stát (viz mutatis mutandis rozsudek Capuano v. Itálie z 25. června 1987, Řada A, č. 119, str. 14, § 32).

47. Pokud jde o druhý argument Vlády, Soud uznává, že v řízení, které se týká přezkumu psychiatrické detence složitost medicínských problémů zasahujícího do případu je faktorem, který by měl být vzat do úvahy při hodnocení stížnosti podle článku 5 § 4 Úmluvy. Avšak ani vyjimečně složitá lékařská dokumentace nemůže zprostit státní orgány jejich základních povinností podle uvedeného ustanovení. Navíc na žádném ději nebylo prokázáno, že v daném případě existuje příčinná souvislost mezi složitostí medicínských problémů, které případně mohly sehrát roli při hodnocení žadatelova stavu, a zpožděním v přípravě znaleckého posudku.

48. Vládě se nepodařilo prokázat, že v tomto případě existovaly takové vyjimečné okolnosti, které mohou ospravedlnit posuzované období.

49. Navíc Soud zjišťuje, že podle ustanovení platných v polském právu v rozhodné době krajský soud byl oprávněn uložit znalecům, kteří nesplnili povinnost předložit zprávu, pokutu, avšak v tomto případě tak neučinil (viz odstavec 33 výše). Krajský soud se dvakrát tázal na postup práce znaleců, avšak nepodařilo se mu urychlit vypracování zprávy (viz odstavec 23 a 27 výše). Takže, jakkoli došlo k výměně korespondence mezi soudem a znalci, nikterak to neuspíšilo řízení. Je také třeba zaznamenat, že při dvou příležitostech žadatel upozornil soud na zpoždění při prohlídce na klinice (viz odstavec 18 a 23 výše).

50. Soud dále poznamenává, že katovický krajský soud při rozhodování 9. ledna 1995, kdy nařídil pokračování žadatelovy detence, vycházel z lékařské zprávy, která byla vypracována na základě žadatelovy prohlídky na klinice v době od 30. ledna do 4. února 1994 (viz odstavec 24, 28 a 29 výše). Krajský soud tak rozhodl na základě informace o jeho zdraví, která byla získána o jedenáct měsíců dříve. Ve svém výsledku rozhodnutí záleželo na lékařské informaci, která nemusí nutně odpovídat žadatelovu stavu v době rozhodování. Takové zpoždění mezi prohlídkou na klinice a přípravou lékařské zprávy samo o sobě může jít proti duchu článku 5 Úmluvy, zvláště proti ochraně jednotlivců proti zbavení svobody bez řízení (viz výše uvedené rozhodnutí ve věci Winterwerp, str. 17, § 39).

51. Ve své zprávě Komise konstatovala, že řízení nejen překročilo rozumnou dobu, ale ani nebylo vedeno v souladu s procesními ustanoveními článku 197 § 3 zákona o výkonu trestu, který požaduje přezkoumání detence v intervalech nepřekračujících šest měsíců. Vláda tvrdila, že podle příslušných ustanovení zákona o výkonu trestu je možno vyhovět požadavku na soudní přezkoumání žadatelova uvěznění v intervalech nepřekračujících šest měsíců pouze z úřední moci. Vláda uvedla, že tento požadavek se nevztahuje na řízení zahájené na žádost osoby zbavené svobody. Žadatel toto zpochybnil, neboť tvrdil, že skutečnost, že jeho právník podal návrh na zahájení řízení (viz odstavec 15 výše), neměla vliv na povinnost úřadů provést přezkum v časových obdobích stanovených v článku 197 § 3 zákona o výkonu trestu.

52. Soud nepovažuje za nutné, aby stanovil, zda v daném případě bylo vyhověno procesním požadavkům domácího práva. Je dostačující konstatovat, že žádný přezkum z moci úřední se nekonal v příslušném období s následkem, že zpoždění v přezkumu zákonnosti žadatelovy detence nebylo zhojeno.

53. S přihlédnutím ke všem předcházejícím úvahám Soud dochází k závěru že zákonnost žadatelovy detence nebyla v napadeném řízení rozhodnuta urychleně tak, jak požaduje článek 5 § 4 Úmluvy. Tedy došlo k porušení tohoto ustanovení.

II. Aplikace článku 41 Úmluvy

54. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluva nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Peněžitá škoda

55. Pan Musiał požadoval 1.500.000 dolarů na náhradu peněžitě a nepeněžitě škody, což odpovídalo ztrátě příjmu, kterou utrpěl v důsledku uzavření svého podniku, a ztrátě možností, která vyplynula z jeho uvěznění a poté předání do psychiatrické nemocnice.

56. Vláda považovala sumu požadovanou žadatelem za vysoce přehnanou. Rovněž poukázala na to, že není příčinná souvislost mezi údajným porušením Úmluvy a tvrzenou škodou. Požádala Soud, aby rozhodl, že dostatečným zadostiučiněním je nález o porušení Úmluvy. Žádala, aby Soud případně stanovil náhradu na základě své rozhodovací praxe ve výši obvyklé v podobných případech.

57. Zástupce Komise konstatoval, že částka požadovaná žadatelem je přehnaná, a požádal Soud, aby mu přiznal přiměřenou náhradu nepeněžitě škody na základě své rozhodovací praxe v podobných případech.

58. Soud zjišťuje, že není příčinná souvislost mezi skutečnostmi, které považuje za porušení Úmluvy, a peněžitou škodou, za kterou žadatel požaduje náhradu. Avšak Soud uznává, že žadatel utrpěl škodu nepeněžitě povahy v důsledku délky řízení, kterým se pokoušel ukončit své odsouzení. S ohledem na okolnosti případu a na základě dobrých mravů Soud přiznává žadateli 15 000 zlotých jako náhradu nepeněžitě škody.

B. Náklady a výdaje

59. Žadatel, kterému byla poskytnuta právní pomoc Radou Evropy v souvislosti s právním zastoupením v řízení před Komisí a Soudem, požadoval úhradu nákladů a výdajů za právní pomoc, které vznikly v souvislosti s přípravou případu.

60. Vláda požádala Soud, aby žadateli přiznal náhradu pouze takových nákladů a výdajů za právní pomoc, které byly nezbytné a žadateli skutečně vznikly.

61. Podle ustáleného právního názoru Soudu může být přiznána náhrada nákladů a výdajů pouze v takové výši, jak skutečně a nezbytně žadateli vznikly a jsou odůvodněné co do výše. Soud však v tomto ohledu poznamenává, že žadatel nepředložil žádné údaje o nákladech, které překročily částky již poskytnuté v rámci právní pomoci. Jeho nároky proto musí být odmítnuty (viz *mutatis mutandis* rozsudek *Belziuk v. Polsko* z 25. března 1998, Záznamy, 1998 – II, str. 573, § 49, a rozsudek ve věci *Podbielski* citovaný výše, § 52).

C. Úrok z prodlení

62. Podle informace dostupné Soudu zákonná úroková míra v Polsku v době vydání tohoto rozsudku činí 24 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Potvrzuje šestnácti hlasy k jednomu, že článek 5 § 4 Úmluvy byl porušen.
2. Potvrzuje šestnácti hlasy k jednomu,
 - (a) že odpovědný Stát má zaplatit žadateli v průběhu tří měsíců 15 000 (patnáct tisíc) zlotých za nepeněžitou škodu,
 - (b) jednoduchý úrok 24 % ročně je splatný z těchto částek po uplynutí výše uvedených tří měsíců až do úplného zaplacení.
3. Zamítá jednohlasně zbylý narok na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 25. března 1999.

Michele de SALVIA
tajemník

Luzius WILDHABER
předseda

Evropský soud pro lidská práva
25. března 1999
Věc Nikolová
(Rozsudek ve věci Nikolová versus Bulharsko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 27 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva) ve znění Protokolu č. 11 a v souladu příslušnými ustanoveními Jednacího řádu Soudu jako Velký senát, který tvořili následující soudci: L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, A. Pastor Ridruejo, L. Ferrari Bravo, G. Bonello, J. Makarczyk, P. Kūris, V. Strážnická, P. Lorenzen, M. Fischbach, V. Butkevych, J. Casadevall, H. S. Grevová, A. Baka, R. Maruste, S. Boutocharová a dále M. de Salvia, tajemník Soudu, po uzavřené poradě Senátu, která se konala 17. prosince 1998, 25. února a 5. března 1999, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl předán Soudu, vytvořenému podle bývalého článku 19 Úmluvy, Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) 15. července 1998 během tříměsíční lhůty stanovené bývalými články 32 § 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti proti Bulharské republice (č. 31195/96) předložené Komisí podle bývalého článku 25 dne 6. února 1996 bulharskou občanskou ivankou Nikolovou.

Podání Komise vycházelo z bývalých článků 44 a 48 Úmluvy a deklarace, kterou Bulharsko uznalo obligatorní pravomoc Soudu (bývalý článek 46). Předmětem uvedeného podání byla žádost o vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článku 5 §§ 3, 4 Úmluvy.

2. Na dotaz učiněný v souladu s ustanovením 33 § 3 (d) bývalého Jednacího řádu Soudu A žadatelka prohlásila, že si přeje zúčastnit se řízení, a ustanovila advokáta, aby ji zastupoval (bývalé ustanovení 30).

3. Jako předseda senátu, který byl původně jmenován (bývalý článek 43 Úmluvy a bývalé ustanovení 21) zejména pro projednání procesních otázek, které by mohly vzniknout předtím, než vstoupí v platnost Protokol č. 11, R. Bernhardt, tehdejší předseda Soudu, prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem bulharské vlády (dále jen „Vláda“), právním zástupcem žadatelky a zástupcem Komise o organizaci písemného postupu.

4. Jakmile 1. listopadu 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 a v souladu s jeho článkem 5 § 5, případ byl předán Velkému senátu. Do Velkého senátu byla z moci úřední jmenována S. Boutocharová, zvolená soudkyně zastupující Bulharsko (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 24 § 4 Jednacího řádu Soudu), L. Wildhaber, předseda Soudu, E. Palmová, místopředsedkyně Soudu, J. – P. Costa a M. Fischbach, místopředsedové sekcí (článek 27 § 3 Úmluvy a ustanovení 24 §§ 3 a 5 /a/ Jednacího řádu Soudu). Ostatními členy jmenovanými k doplnění Velkého senátu byli A. Pastor Ridruejo, G. Bonello, J. Makarczyk, P. Kūris, R. Türmen, V. Strážnická, P. Lorenzen, V. Butkevych, J. Casadevall, H. S. Grevová, R. Baka a R. Maruste (ustanovení 24 §§ 3 a 5 /b/ a /c/ a ustanovení 100 § 4). Poté pánové B. Zupančič a L. Ferrari Bravo, náhradníci, nahradili pana Costu a Türmena, kteří se nemohli zúčastnit dalšího projednávání (ustanovení 24 § /b/)

5. Právním zástupci žadatelky bylo předsedou povoleno mluvit bulharsky (ustanovení 34 § 3). V souladu s usnesením ze dne 31. srpna 1998 tajemník obdržel písemné vyjádření Vlády a žadatelky 30. listopadu 1998.

6. Na výzvu Soudu (ustanovení 99) Komise delegovala jednu ze svých členek, paní M. Hionovou, aby se účastnila projednávání případu Velkým senátem.

7. V souladu s rozhodnutím předsedy se konalo veřejně ústní jednání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 17. prosince 1998. Předtím se Soud sešel na přípravném zasedání.

Před Soud předstoupili:

- (a) za vládu úřednice ministerstva spravedlnosti V. Djidjevová,
- (b) za žadatelku advokát M. Ekimdjev a právní poradce Y. Grozev,
- (c) za Komisi její zástupkyně M. Hionová.

Soud vyslechl přednesy paní Hionové, pana Ekimdjjeva a paní Djidjevové.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

8. Žadatelka, paní Ivanka Nikolová, je bulharská občanka narozená v roce 1943 a žije v Plovdivu.

A. Vazba žadatelky

9. Žadatelka pracovala jako pokladní a účetní ve státním podniku. Audit podniku počátkem roku 1995 odhalil, že chybí v hotovosti 1.290.059 leva. V únoru 1995 žadatelka obdržela kopii závěrečné auditorské zprávy, ve které byl mimo jiné zaznamenán názor auditorů, že úmyslně falšovala vstupní údaje účetních knih a tím zpronevěřila peníze.

10. Dne 15. března 1995 bylo proti žadatelce zahájeno trestní stíhání. Během následujících měsíců vyšetřovatel S. jí v rámci tohoto procesu vyslyšel.

11. Dne 24. října 1995 byla žadatelka uvězněna a obviněna podle článku 203 § 1 v souběhu s článkem 201 trestního zákona ze zpronevěry velké částky peněz.

12. Dne 24. října 1995 vyšetřovatel S. žadatelku vyslechl v přítomnosti jejího právníka a rozhodl o její vazbě. Téhož dne okresní prokurátor v Plovdivu bez výsledku žadatelky rozhodnutí vyšetřovatele potvrdil.

13. Dne 6. listopadu 1995 podala žadatelka stížnost proti zadržení generální prokuratuře. V souladu s ustálenou praxí advokát žadatelky podal stížnost u okresní prokuratury. Uvedl, že žadatelka se nepokusila vyhnout nebo klást překážky vyšetřování po dobu šesti měsíců, po kterou je jí známo její trestní stíhání. Že již nepracuje jako pokladní nebo účetní a nemůže tudíž páchat další trestnou činnost; žadatelka rovněž prodělala gynekologickou operaci a doposud se plně neuzdravila.

14. Dne 9. listopadu 1995, než byla stížnost předána generální prokuratuře, okresní prokuratura potvrdila rozhodnutí o vazbě žadatelky. Prokurátor prohlásil, že žadatelka je obviněna ze závažného trestného činu, kde hrozí trest více než deset let odnětí svobody, a „proto (vazba je) v souladu se zákonem, (je) založena na nařizovacím ustanovení článku 152 § 1 trestního řádu“ (viz odstavec 30 níže). Prokurátor dále zdůraznil, že otázka, zda má být aplikován článek 152 § 2 trestního řádu, záleží na posouzení vyšetřovatele a dozírajícího prokurátora. V případě žadatelky vyšetřovatel a dozírající prokurátor neaplikovali článek 152 § 2 trestního řádu „s ohledem na procesní stadium“. Z toho vyplynulo, že žadatelčino zadržení je zákonné.

15. Rozhodnutím ze dne 15. prosince 1995, které nabylo právní moci 28. prosince, generální prokuratura zamítla žádost o propuštění. Další žádost o propuštění z vazby zamítla generální prokuratura 12. ledna 1996.

B. Odvolání proti zadržení u soudu

16. Dne 14. listopadu 1995 se žadatelka odvolala k plovdivskému okresnímu soudu proti své vazbě.

Ve svém písemném podání žadatelčin advokát mimo jiné zdůraznil, že rozhodnutí o vazbě žadatelky je založeno výhradně jejím závažným obviněním, zatímco ostatní důležité ukazatele nebyly vzaty v úvahu. Žadatelka má stále bydliště, kde žije s manželem a dvěma dcerami. Žadatelka ví o svém trestním stíhání více než šest měsíců před zadržením a nikterak se nepokusila vyhnout se nebo klást překážky vyšetřování. Dále, důkazy proti žadatelce jsou slabé, neboť bylo zjištěno, že šest dalších osob má klíče od kanceláře pokladní. Prokurátor slepě sledoval závěry auditorů, kteří poukázali na žadatelku pouze z toho důvodu, že byla odpovědnou osobou. Avšak nic neukazovalo, že žadatelka byla autorkou zfalšovaných vstupních údajů v účetních knihách. Advokát žadatelky rovněž poukázal na žadatelčin zdravotní stav a přiložil lékařská potvrzení.

17. V souladu s ustálenou praxí advokát žadatelky podal odvolání a přípisy prostřednictvím okresní prokuratury.

18. Dne 4. prosince 1995 okresní prokuratura předala odvolání spolu se spisem vyšetřovatele okresnímu soudu. V průvodním dopise prokurátora stálo mimo jiné:

„Mám za to, že odvolání by mělo být zamítnuto a vazba potvrzena jako zákonná. Jedná se o obvinění ze závažného trestného činu podle článku 93 § 7 trestního zákona, a (proto) v souladu s článkem 152 § 1 trestního řádu je povinnost zadržení.

Tento případ nespadá pod článek 152 § 2 trestního řádu, (neboť) se netýká situace, kdy obviněný nemá možnost vyhýbat se stíhání nebo znovu spáchat trestný čin, jak předpokládá stanovisko Nejvyššího soudu (následuje odkaz na stanovisko Nejvyššího soudu – viz odstavec 31 níže).“

19. Dne 11. prosince soud přezkoumal případ v uzavřeném jednání, bez účasti stran a odvolání zamítl. Soud mimo jiné uvedl:

„Obvinění žadatelky) se týká závažného trestného činu podle článku 93 § 7 trestního zákona, to jest trestného činu podle § 203 trestního zákona, kde hrozí trest odnětí svobody deset a více let. Proto zde je článkem 152 § 1 trestního řádu požadována vazba. ... Lékařské potvrzení předložené žadatelkou) uvádí její zdravotní stav v minulém období. Žádná informace týkající se jejího současného zdravotního stavu nebyla předložena. Z toho vyplývá, že momentálně neexistuje žádná okolnost, která by vyžadovala úpravu opatření ve formě »vazby«, které bylo přijato (vůči žadatelce).“

C. Ukončení vazby žadatelky

20. Dne 19. ledna 1996 žadatelku prohlédli tři znalci z oboru medicíny, kteří mimo jiné měli na žádost vyšetřovatele stanovit, zda podmínky zadržení jsou nebezpečné pro její zdraví. Ve zprávě z téhož data znalci uvedli, že problémy, které souvisely s operací před více než rokem, neovlivňují její stav a že může zůstat ve vazbě.

21. Dne 5. února 1996 žadatelka byla náhle převezena do nemocnice pro bolesti žlučníku. Téhož dne byla operována.

22. Dne 15. února vyšetřovatel jmenoval jinou skupinu lékařů – znalců, aby prohlédli Žadatelku. Znalci shledali, že žadatelčin stav vyžaduje rekonvalescenci, která je neslučitelná s podmínkami vazby.

23. Dne 19. února 1996 byla žadatelka propuštěna z vazby na základě nařízení okresní prokuratury ze zdravotních důvodů. Byla převedena do domácího vězení.

24. V červnu 1996 vyšetřovatel uzavřel práci na případu a předal spis na okresní prokuraturu s návrhem podat žalobu u soudu. Blíže neuvedeného data příslušný prokurátor vrátil věc vyšetřovateli k dalšímu doplnění.

II. Příslušné vnitrostátní právo a praxe

A. Orgány činné v trestním řízení

25. Podle příslušných ustanovení trestního řádu a v souladu s právní praxí i teorií prokurátor plní dvěji funkci v trestním řízení. Během přípravného řízení dohlíží na vyšetřování. Má mimo jiné právo dávat vyšetřovateli závazné příkazy, účastnit se výslechů, vyhledávání nebo jiných vyšetřovacích úkonů, odejmut případ vyšetřovateli a jmenovat jiného nebo sám vést celé vyšetřování nebo jeho část. Může rozhodnout o ukončení řízení, nařídít doplnění vyšetřování nebo připravit obžalobu a předat případ soudu. V řízení před soudem je odpovědný za obžalobu obviněného.

26. Vyšetřovatel je na prokurátorovi částečně nezávislý, zejména pokud jde o vyšetřovací metody a jednotlivé úkony, ale vykonává svou funkci pod prokurátorovým dozorem a na základě jeho instrukcí (články 48 § 2 a 201 trestního řádu). Pokud vyšetřovatel nesouhlasí s příkazy prokurátora, může se obrátit na nadřízeného prokurátora, jehož rozhodnutí je konečné a závazné.

27. Podle článku 86 trestního řádu prokurátor i vyšetřovatel jsou povinni shromažďovat jak obviňující, tak zprošťující důkazy. V průběhu trestního řízení je prokurátor povinen „vykonávat dozor nad zákonností“ (článek 43 trestního řádu).

B. Ustanovení o vazbě

1. Právo uvalit vazbu

28. Obviněný může být vzat do vazby vyšetřovatelem nebo prokurátorem. V případech, kdy rozhodnutí o vazbě učinil vyšetřovatel bez předchozího souhlasu prokurátora, musí toto být prokurátorem schváleno do čtyřiaadvaceti hodin. Prokurátor toto rozhodnutí obvykle činí na základě spisu bez výsledku obviněného (trestní řád, články 152, 172, 201–03 a 377–78).

29. Žádná právní překážka nebrání prokurátorovi, který rozhodl o vazbě nebo potvrdil toto rozhodnutí vyšetřovatele, aby byl činný proti obžalovanému i posléze během trestního řízení. V praxi se tak často děje. Nejvyšší soud judikoval, že bývalý vyšetřovatel, který byl jmenován prokurátorem, může zastupovat obžalobu v procesu toho obviněného, v jehož případě byl činný jako vyšetřovatel. Vzhledem k tomu, že jak vyšetřovatel tak prokurátor jsou vyšetřovacími orgány, není zde právní překážka.

2. Zákonné podmínky vazby

30. Článek 152 §§ 1 a 2 stanoví následující:

„(1) Vzetí do vazby je možné (v případech, kdy se obvinění týká) závažného úmyslného trestného činu.

(2) V případech spadajících pod předchozí ustanovení obviněný nemusí být (vzat do vazby), pokud není nebezpečí, že se bude vyhýbat, klást překážky vyšetřování nebo pokračovat v trestné činnosti.“

Podle článku 93 § 7 trestního řádu je trestný čin závažný, pokud za něj hrozí trest odnětí svobody delší než pět let.

31. Podle praxe Nejvyššího soudu článek 152 § 1 trestního řádu vyžaduje, aby osoba obviněná ze „závažného úmyslného trestného činu“ byla vzata do vazby. Jedinou výjimku stanoví článek 152 § 2 trestního řádu, který umožňuje prokurátorovi, aby nebral obviněného do vazby, pokud je nade vše pochybnost jasně, že nehrozí nebezpečí vyhýbání se nebo pokračování v trestné činnosti. Takové nebezpečí musí být vyloučeno objektivně, např. pokud je obviněný vážně nemocen, starý nebo je zadržen z jiného důvodu, napříkladně výkonu trestu.

32. V některých nedávných rozhodnutích Nejvyšší soud však zahájil analýzu určitých skutečností k odůvodnění nálezů, že je nebezpečí vyhýbání se nebo pokračování v trestné činnosti.

3. Soudní přezkoumání vazby

33. Článek 152 § 5 trestního řádu v tehdy platném znění stanovil následující: „Zadržené osobě musí být ihned umožněno podat u příslušného soudu odvolání proti (vzetí do vazby). Soud rozhodne konečným rozhodnutím v třídní lhůtě od podání odvolání.“

34. První trestní oddělení Nejvyššího soudu potvrdilo, že při rozhodování o odvolání proti vazbě soud nezkoumá, zda jsou dostatečné důkazy pro obžalobu zadrženého, ale pouze posuzuje, zda je zadržení zákonné.

35. Podle praxe ustálené v rozhodné době soud přezkoumával odvolání proti vazbě v uzavřeném jednání bez účasti stran. Pokud bylo odvolání zamítnuto, soud o tomto rozhodnutí zadrženého neuvědomoval. Novelou trestního řádu ze srpna 1997 bylo zavedeno přezkoumání rozhodnutí o vzetí do vazby při jednání za přítomnosti zadrženého.

36. Rozhodnutím ze 17. srpna 1992 První trestní oddělení Nejvyššího soudu judikovalo, že usnesení o vzetí do vazby je možno před soudem přezkoumávat pouze jednou. Až do novelizace trestního řádu v srpnu 1997 bylo možno pravidelně přezkoumávat zákonnost vazby pouze ve stadiu řízení probíhajícího před soudem.

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

37. Paní Nikolová se obrátila na Komisi 6. února 1996. Ve svém podání (č. 31195/96) tvrdila, že byly porušeny články 5, 6 a 13 Úmluvy, pokud se týče jejího uvěznění, vazby a odvolání proti vazbě, že došlo k opakovanému porušení článku 6 během trestního řízení proti ní a že došlo k porušení bývalého článku 25 Úmluvy v tom, že jí byly odmítnuty kopie dokumentů, které měly být předloženy Komisi.

38. Dne 2. července 1997 Komise (První komora) prohlásila stížnost žadatelky za přípustnou podle článků 5, 6 a 13 Úmluvy ve věci jejího uvěznění a vazby a přezkoumání odvolání proti vazbě. V ostatním byl návrh prohlášen za nepřípustný částečným rozhodnutím z 27. února 1997. Ve své zprávě z 20. května 1998 (bývalý článek 31) Komise vyjádřila jednomyslný názor, že došlo k porušení článků 5, 6 a 13 Úmluvy, a shledala, že stížnost podle článků 5, 6 a 13 Úmluvy, která se týká žadatelčina odvolání proti vazbě, spadá pod článek 5 § 4, a proto vyjádřila jednomyslný názor, že došlo k porušení tohoto ustanovení.

KONEČNÝ NÁVRH PŘEDLOŽENÝ SOUDU

39. Ve svém podání vláda žádala Soud, aby „odmítl skutečnosti uvedené v žádosti a ve zprávě Komise jako bezvýznamné a na základě předložených údajů rozhodl, že nedošlo k porušení článků 5 §§ 3, 4 Úmluvy.“

40. Ve svém podání žadatelka požádala Soud, aby „přijal jako dokázanou a oprávněnou“ její stížnost podle článků 5 §§ 3, 4 a 13 Úmluvy a poskytl jí spravedlivé zadostiučinění.

PRAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Předběžné námítky Vlády

41. Při jednání před Soudem Vláda zdůraznila, že žadatelka nevyčerpala veškeré prostředky vnitrostátní úpravy. Zejména rozhodnutí generální prokuratury z 28. prosince 1995 a 12. ledna 1996 potvrzující rozhodnutí okresní prokuratury o zamítnutí žadatelčina propuštění byla přezkoumatelná náměstkem generálního prokurátora a přímo generálním prokurátorem. Ve svém podání Vláda rovněž tvrdila, že žadatelka mohla podat občanskoprávní žalobu na náhradu škody podle zákona o závazcích a smlouvách a podle zákona o odpovědnosti státu za škodu způsobenou fyzickým osobám. Vláda vysvětlila, že tyto námítky neuvedla předtím, než Komise rozhodla o přijetí stížnosti rozhodnutím ze dne 2. července 1997, protože v období od února do května 1997 Bulharsko mělo prozatímní vládu. Později, když byla vyzvána Komisí, aby se vyjádřila k předmětu stížnosti, Vláda své pochybnosti nesdělila „vzhledem k pokročilému stadiu procesu“.

42. S odvoláním na věc *Assenov a další v. Bulharsko* (rozsudek z 28. října 1998, který bude publikován v Záznamech o rozsudcích a rozhodnutích, 1998), žadatelka tvrdila, že možnost odvolání na všech úrovních prokuratury nemůže zhojit tvrzené porušení článku 5 §§ 3 a 4 Úmluvy. Občanskoprávní prostředky navržené Vládou považuje za nepoužitelné.

43. Komise poznamenala, že Vláda měla plnou možnost uvést své předběžné námítky před Komisí, avšak nečinila tak. Navíc odvolání a občanskoprávní žaloby uvedené Vládou nenabízejí účinné prostředky, jejichž vyčerpání je požadováno článkem 35 § 1 Úmluvy.

44. Soud zjišťuje, že Vláda neuvedla své námítky v době, kdy tak měla učinit, když Komise posuzovala přípustnost žádosti. Přijetí této námítky je proto vyloučeno (viz mezi jinými rozsudek *Zana v. Turecko* z 25. listopadu 1997, Záznamy 1997 – VII, str. 2546, §§ 44).

II. Údajné porušení článku 5 § 34 Úmluvy

45. Paní Nikolová tvrdila, že byl porušen článek 5 § 3 Úmluvy, který stanoví: „Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci ...“

46. Žadatelka si stěžovala, že po jejím zatčení 24. října 1995 nebyla předvedena před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci. Odvolala se na věc *Assenov a další* (citovanou výše), kde Soud rozhodl, že bulharští prokurátoři a vyšetřovatelé nemohou být považováni za úředníky vykonávající soudní pravomoc ve smyslu článku 5 § 3 Úmluvy. Žadatelka zdůraznila, že vyšetřovatel, před kterého byla předvedena, nebyl v důsledku vnitrostátní právní úpravy dostatečně nezávislý na prokurátorovi. Žadatelka nebyla předvedena před prokurátora. V každém případě podle bulharského práva prokurátoři vykonávají neslučitelné funkce, a proto nevyhovují požadavkům článku 5 § 3 Úmluvy.

47. Ve svém podání Vláda zdůraznila, že v bulharském právním systému prokurátor je úředníkem podle požadavku článku 5 § 3 Úmluvy a požadavek tohoto ustanovení splňuje skutečnost, že vazba může být uvalena pouze se souhlasem prokurátora. Při jednání před Soudem Vláda uznala, že ve světle rozsudku Assenov a další (citovaný výše) současná bulharská právní úprava nemusí být v souladu s Úmluvou. Vláda dále informovala Soud, že v současné době skupina právních expertů vypracovává návrh novely trestního řádu, která zavede plnou soudní kontrolu všech opatření dotýkajících se lidských práv v průběhu přípravného řízení.

48. Komise zjistila, že stížnost žadatelky podle článku 5 § 3 Úmluvy je totožná s případem Assenov a další, a vyzvala Soud, aby potvrdil, že rovněž došlo k porušení.

49. Soud připomíná, že úkolem úředníka zmíněného v článku 5 § 3 Úmluvy je přezkoumat okolnosti pro a proti zadržení a rozhodnout v souladu s právní úpravou, zda zadržení je důvodné, a nařídít propuštění, pokud tomu tak není. Předtím, než může být řečeno, že „úředník“ vykonává „soudní pravomoc“, musí vyhovět určitým požadavkům, které zaručí ochranu zadržené osobě před svévolným nebo neoprávněným zbavením svobody (viz rozsudek Schiesser v. Švýcarsko ze 4. prosince 1974, řada A, č. 34, str. 13 – 14, § 31). Tedy „úředník“ musí být nezávislý na výkoné moci a účastnících řízení. V tomto ohledu objektivní skutečnosti v době rozhodnutí o zadržení byly tyto: pokud tehdy „úředník“ mohl v následném trestním řízení vystupovat na straně obžaloby, pak lze mít pochybnosti o jeho nezávislosti a nestrannosti (viz rozsudek Huber v. Švýcarsko z 23. října 1990, řada A, č. 188, str. 18, § 43 a rozsudek Brincat v. Itálie z 26. listopadu 1992, řada A, č. 249 – A, str. 12, § 21). „Úředník“ musí vyslechnout zadrženou osobu přímo a posoudit, v souladu se zákonem, zda zadržení je oprávněné. Pokud je neoprávněné, musí mít „úředník“ právo závazně nařídít propuštění zadrženého (viz výše uvedený rozsudek ve věci Schiesser, str. 13 – 14, § 31 a rozsudek Irsko v. Spojené království z 18. ledna 1978, řada A, č. 25, str. 75 – 76, § 199).

50. Soud dále připomíná rozsudek Assenov a další v. Bulharsko, kde bylo mimo jiné konstatováno, že ani vyšetřovatel, před kterého byl pan Assenov předveden, ani prokurátor, který schválil příkaz k vzetí do vazby, nemohou být považováni za „úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci“ ve smyslu článku 5 § 3 Úmluvy (viz rozsudek Assenov a další citovaný výše, str., §§ 144 – 50).

51. Okolnosti současného případu nejsou ve své podstatě odlišné. Po svém zatčení 24. října 1995 žadatelka byla předvedena před vyšetřovatele, který neměl pravomoc vydat závazné rozhodnutí ohledně její vazby a nebyl procesně nezávislý na prokurátorovi. Navíc neexistovala žádná právní překážka pro to, aby v žadatelčině procesu vykonával funkci prokurátora (viz odstavce 11, 12, 25 – 29 výše). Na vyšetřovatele proto nelze pohlížet jako na „úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci“ ve smyslu článku 5 § 3 Úmluvy – žadatelka nebyla vyslechnuta prokurátorem. Každopádně prokurátor, který poté mohl být účastníkem řízení proti paní Nikolové (viz odstavec 29 výše), není dostatečně nezávislý a nestranný z hlediska článku 5 § 3 Úmluvy.

52. Soud zaznamenává informaci Vlády o budoucích legislativních změnách, jejichž úkolem je uvést bulharský trestní řád do souladu s Úmluvou. Úkolem Soudu je však posoudit skutečnosti případu žadatelky.

53. Soud proto konstatuje, že došlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy.

III. Údajné porušení článku 5 § 4 Úmluvy

54. Žadatelka rovněž uvedla, že byl porušen článek 5 § 4 Úmluvy v důsledku údajně formálního charakteru soudního přezkoumání její vazby, neodpovídajícího procesu a nemožnosti docílit průběžného přezkoumání zákonnosti.

Článek 5 § 4 Úmluvy stanoví: „Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

A. Argumentace před Soudem

55. Žadatelka uvedla, že přístup okresního soudu byl čistě formální. Nebyl vzat zřetel na její závažné argumenty, že není nebezpečí, že se bude vyhýbat, pokračovat v trestné činnosti nebo klást překážky vyšetřování. Podle žadatelčina podání tento přístup odráží ustálený právní názor Nejvyššího soudu, podle kterého soudy pouze přezkoumávají, zda osoba ve vazbě je obviněna ze „závažného úmyslného trestného činu“ podle trestního zákona. V důsledku toho není odůvodněnost rozhodnutí prokurátora o vazbě předmětem soudního přezkoumání. Vzhledem k tomu, že vznesení obvinění a jeho právní kvalifikace je v pravomoci vyšetřovatele a prokurátora, je zřejmé, že soudní kontrola zákonnosti vazby ve své současné podobě je v Bulharsku pouze nedomyšlený proces. Žadatelka dále uvedla, že jí byla odepřena jakákoli účast při projednávání jejího odvolání proti vazbě u okresního soudu. Neměla tedy přístup ke spisu v přípravném řízení, nebyla informována o jednacím čísle svého případu u okresního soudu nebo o dni přezkumu a nemohla připojit žádná další stanoviska nebo důkazy v době mezi 14. listopadem 1995, kdy podala odvolání, a 11. prosincem 1995, kdy soud rozhodl na uzavřeném zasedání. Konečně se stranami nebylo jednáno stejně v průběhu uvalování vazby. Prokurátor měl plný přístup k soudnímu spisu a předložil soudu písemná podání, na která žadatelka nemohla reagovat.

56. Vláda uvedla, že žadatelka nebyla zbavena práva na odvolání proti vazbě. Využila možnosti podat žádost o propuštění na prokuraturu a rovněž odvolání k soudu. Ve svém rozhodnutí z 11. prosince 1995 se plovdivský okresní soud opřel o skutečnost, že žadatelka byla obviněna ze „závažného úmyslného trestného činu“, což výrazně ovlivnilo úvahu o možnosti vyhýbání se trestnímu stíhání. Také skutečnost, že obvinění žadatelky se týkalo pokračujícího trestného činu (v letech 1992 až 1994), byla dostatečným základem pro okresní soud, aby došel k závěru, že bylo nebezpečí, že žadatelka bude klást překážky trestnímu stíhání. Dále okresní soud posoudil lékařská vysvědčení předložená žadatelkou a zákonnost její vazby pečlivě přezkoumal. Vláda dále zdůraznila, že tehdy platná právní úprava nepožadovala, aby okresní soud nařídil jednání. Novela trestního řádu od srpna 1997 stanoví povinné ústní jednání. Vláda dále uvedla, že žadatelka mohla, a také tak učinila, přiložit ke svému odvolání všechny dokumenty a důkazy, které považovala za důležité. Nemohla se však seznámit s vyšetřovacím spisem, dokud nebyl úplný. Pokud jde o jednací číslo jejího případu u okresního soudu, o tom se měl informovat advokát žadatelky.

57. Komise poznamenala, že podle platné právní úpravy a praxe okresní soud neměl pravomoc zjišťovat, zda podezření, že žadatelka spáchala trestný čin je či není opodstatněné. Komise rovněž uvedla, že vzhledem k důkaznímu břemenu podle článku 152 §§ 1 a 2 trestního řádu okresní soud měl snahu omezit přezkum žadatelčina odvolání na prosté zjištění, zda obvinění žadatelky může být kvalifikováno jako obvinění ze „závažného úmyslného trestného činu“, z čehož vyplývá zákonnost její vazby, přičemž nebylo přezkoumáno, zda existuje nebezpečí vyhýbání se nebo pokračování v trestné činnosti. Komise došla k závěru, že šíře a podstata kontroly vykonávané okresním soudem neodpovídá požadavkům článku 5 § 4 Úmluvy. Komise rovněž konstatovala, že princip rovnosti zbraní nebyl respektován při řízení před okresním soudem, neboť soud přezkoumal případ v uzavřeném zasedání poté, co obdržel vyjádření prokurátora, které nebylo postoupeno žadatelce, a dále v tom, že žadatelka se nemohla seznámit se spisem nebo předložit dodatečné důkazy. Konečně Komise konstatovala, že možnosti žádat propuštění na všech stupních prokuratury nejsou prostředkem požadovaným článkem 5 § 4 Úmluvy.

58. Soud připomíná, že osoby zadržené nebo ve vazbě mají právo, aby jejich zbavení svobody bylo přezkoumáno na základě procesních a hmotných podmínek, které jsou podstatné pro „zákonost“ ve smyslu Úmluvy. To znamená že příslušný soud musí přezkoumat „nejen soulad s procesními požadavky stanovenými (vnitrostátním právem), ale také, zda podezření skutečně odůvodňuje uvěznění a zákonost účelu sledovaného uvěznění a z něho vyplývající vazbou“ (viz rozsudek Brogan a další v. Spojené království z 29. listopadu 1988, Řada A, č. 145 – B, str. 34– 35, § 65). Soud přezkoumávající odvolání proti vazbě musí zaručit řízení v souladu s právem. Procesu se musí zúčastnit obě strany a soud musí vždy zaručit „rovnost zbraní“ účastníků, prokurátora a zadrženého (viz rozsudek Sanchez – Reisse v. Švýcarsko z 21. října 1986, Řada A, č. 107, str. 19, § 51, rozsudek Toth v. Rakousko z 12. prosince 1991, Řada A, č. 224, str. 23, § 84 a rozsudek Kampanis v. Řecko z 24. července 1995, Řada A, č. 318– B, str. 45, § 47). Rovnost zbraní není zaručena, pokud advokátovi je odepřen přístup k těm dokumentům vyšetřovacího spisu, které jsou podstatné pro účinné zpochybnění zákonosti vazby jeho klienta (viz rozsudek Lamy v. Belgie z 30. března 1989, Řada A, č. 151, str. 16 – 17, § 229). V případě osoby, jejíž zbavení svobody spadá pod článek 5 § 1 (c), je ústní jednání nezbytné (viz rozsudek Assenov a další citovaný výše, str. § 162).

59. Vzhledem ke skutečnostem tohoto případu Soud konstatuje, že podle článku 152 §§ 1 a 2 trestního řádu a obvyklé praxe Nejvyššího soudu v rozhodném období, osoba obviněná ze „závažného úmyslného trestného činu“ byla vzata do vazby, pokud neprokázala nade vše pochybnost, přičemž důkazní břemeno spočívalo na ní, že neexistuje ani hypotetické nebezpečí, že se bude vyhýbat, pokračovat v trestné činnosti nebo klást překážky trestnímu stíhání. Domněnka, že toto nebezpečí existuje, mohla být vyvrácena pouze za výjimečných okolností, např. pokud zadržená osoba byla v důsledku nemoci upoutána na lůžko (viz odstavec 31 výše). Podle žadatelčina podání výše uvedený přístup, který je zakotven ve znění článku 152 §§ 1 a 2 trestního řádu, je stále praktikován bulharskými soudy bez ohledu na některá nedávná rozhodnutí Nejvyššího soudu (viz odstavce 32 a 55 výše). Soud dále zjišťuje, že podle judikatury Nejvyššího soudu nepřisluší soudci, který přezkoumává odvolání proti vazbě, aby zjišťoval, zda je pro obvinění dostatek důkazů. Tato otázka, a zjevně i právní kvalifikace obvinění, je v pravomoci prokurátora (viz odstavec 34 výše).

60. Soud znovu připomíná, že jeho úkolem není rozhodovat o zákonech teoreticky, a proto se nevyjadřuje ke všeobecnému souladu výše uvedených ustanovení s Úmluvou (viz *mutatis mutandis* rozsudek Silver a další v. Spojené království z 25. března 1983, Řada A, č. 61, str. 31, § 79). Soud musí zjistit, zda praktické použití těchto ustanovení a rozhodovací praxe v žadatelčině případě vedly k porušení Úmluvy, jak žadatelka tvrdí.

61. Plovdivský okresní soud se při přezkumu žadatelčina odvolání proti vazbě zjevně řídil tehdejší rozhodovací praxí nejvyššího soudu, a proto omezil své úvahy o případu na ověření, zda vyšetřovatel a prokurátor obvinili žadatelku ze „závažného úmyslného trestného činu“ ve smyslu trestního řádu a zda její zdravotní stav vyžaduje propuštění (viz odstavec 19, 30 – 31 výše). Ve svém odvolání ze 14. listopadu 1995 však žadatelka uvedla závažné argumenty zpochybňující kvalifikaci jejího obvinění a důvody vazby. Odvolala se na konkrétní skutečnosti, uvedla, že se nepokusila vyhýbat nebo klást překážky vyšetřování během měsíců, kdy věděla o svém trestním stíhání, dále uvedla, že má rodinu a životní zázemí. Žadatelka rovněž uvedla, že důkazy proti ní jsou slabé, neboť obvinění je založeno pouze na zprávě auditora. Podle jejího názoru nic nepodporovalo obvinění, že ona a nikoli některá z dalších šesti osob, které měly klíče ke kanceláři pokladní, vzala chybějící peníze. Ve svém rozhodnutí z 11. prosince 1995 okresní soud nevěnoval žádnému z těchto argumentů pozornost a zjevně je považoval za nepodstatné pro otázku, zda vazba žadatelky je zákonná (viz odstavce 16 a 19 výše). Článek 5 § 4 Úmluvy sice nestanoví, že soudce přezkoumávající odvolání proti vazbě se musí vypořádat s každým argumentem uvedeným v žadatelčově podání, avšak tyto záruky by byly porušeny ve své podstatě, pokud by soudce s odkazem na vnitrostátní právo a praxi pokládal za nepodstatné nebo nebral v úvahu konkrétní skutečnosti uvedené zadrženým, které jsou schopny zpochybnit existenci podmínek pro zbavení svobody nezbytných pro „zákonost“ ve smyslu Úmluvy. Odvolání žadatelky ze 14. listopadu 1995 obsahovalo takovéto konkrétní údaje a nebylo nevěrohodné nebo lehkovážné. Okresní soud nevezal skutečnosti uvedené

v podání v úvahu a tím nesplnil požadavek článku 5 § 4 Úmluvy na soudní přezkoumání v tom rozsahu a obsahu, jak je uvedeným článkem požadováno.

62. Soud dále poznamenává, že okresní soud přezkoumal případ při uzavřeném zasedání v souladu s právní úpravou tohoto období (viz odstavce 19 a 35 výše). Soud zjišťuje, že od srpna 1997 zákon vyžaduje ústní jednání, avšak Soud musí omezit své hodnocení na skutečnosti žadatelčina případu (viz rozsudek Assenov a další citovaný výše, str. ..., § 163).

63. Dále, plovdivský okresní soud vydal rozhodnutí poté, co obdržel písemné podání prokurátora, ve kterém žádal o zamítnutí odvolání. Žadatelka nemohla odpovědět na toto podání a zjevně se nemohla seznámit s dokumentací ve vyšetřovacím spise, aby mohla napadnout důvody vazby (viz odstavce 17 – 19, 55 a 56 in fine, výše). Řízení proto ve skutečnosti nebylo přístupné oběma stranám a nezajistilo rovnost zbraní účastníků.

64. Konečně Soud, stejně jako Komise, neshledává důvodným tvrzení Vlády, že žadatelka měla možnost žádat propuštění na všech úrovních prokuratury. Tyto procesní možnosti nezajišťují soudní pravomoc zaručenou článkem 5 § 4 Úmluvy.

65. Žadatelka si rovněž stěžovala, že nebylo možno, podle tehdy platné vnitrostátní právní úpravy, dosáhnout pravidelného soudního přezkoumání zákonnosti její vazby. Po zjištění, že rozsah a obsah soudního přezkumu, který poskytl žadatelce plovdivský okresní soud, a následné řízení, neodpovídají požadavkům článku 5 § 4 Úmluvy, Soud nepovažuje dále za nezbytné zjišťovat, zda tento nedostatečný soudní přezkum byl opakovaně dostupný.

66. Došlo tedy k porušení článku 5 § 4 Úmluvy.

IV. Údajné porušení článku 13 Úmluvy

67. Žadatelka zdůraznila, že nemožnost nápravy porušení jejích práv podle článku 5 §§ 3 a 4 Úmluvy vedla k porušení článku 13, který stanoví následující:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané (touto) Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky k nápravě před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

68. Vláda se nevyjádřila. Zástupce Komise prohlásil, že tato stížnost byla zahrnuta pod body přezkoumávanými z hlediska článku 5 § 4 Úmluvy, a proto není nutné projednávat ji odděleně.

69. Podle obvyklé praxe Soudu článek 5 § 4 Úmluvy je lex specialis k obecnějšímu ustanovení článku 13. V tomto případě skutečnosti, které jsou předmětem stížnosti žadatelky podle článku 13 Úmluvy, jsou tytéž jako stížností projednávané podle článku 5 § 4 Úmluvy. Soud tedy nemusí zkoumat tvrzené porušení článku 13 s ohledem na nález porušení článku 5 § 4 Úmluvy (viz rozsudek Chahal v. Spojené království z 15. listopadu 1996, Záznamy 1996 – V, str. 1865, § 126 a str. 1870, § 146).

V. Aplikace článku 41 Úmluvy

70. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Peněžitá škoda

71. Žadatelka požadovala 1,274 US dolarů (USD), což zahrnuje 300.000 leva (BLG), které zaplatila v roce 1998, aby byla propuštěna na kauci z domácího vězení, a 1,093 USD za výdělek ušlý v době vazby.

72. Vláda zdůraznila, že žadatelčiny nároky jsou neopodstatněné. Zástupce Komise vyjádřil pochybnosti, zda žadatelka utrpěla nějakou peněžitou škodu.

73. Soud neshledává příčinnou souvislost mezi porušením článku 5 §§ 3 a 4 Úmluvy a částkou požadovanou žadatelkou, a proto zamítá zde požadovaný nárok (viz nedávný významný rozsudek Demir a další v. Turecko z 23. září 1998, Záznamy 1998 – VI, str. 2660, § 63).

B. Nepeněžitá škoda

74. Žadatelka požadovala náhradu 15,000 USD z důvodu porušení článku 5 Úmluvy a 5,000 USD z důvodu údajného porušení článku 13.

75. Vláda sdělila, že nároky jsou přehnané, a odvolala se na rozsudek Assenov a další, kde Soud přiznal přibližně částku odpovídající 3,500 USD. Vláda trvala na tom, že je nutno vzít v úvahu životní úroveň a průměrný příjem v Bulharsku, kde si soudce okresního soudu vydělá částku odpovídající asi 140 USD měsíčně. Zástupce Komise uvedl, že náleze, že došlo k porušení, nemůže být dostatečným spravedlivým zadostiucněním, a vyzval Soud, aby přiznal přiměřenou částku.

76. Soud připomíná, že v určitých případech, které se týkaly porušení článku 5 §§ 3 a 4, přiznal relativně malé částky na náhradu nepeněžitě škody (viz rozsudek Van Droogenbroeck v. Belgie z 25. dubna 1983 /článek 50/, řada A, č. 63, str. 7, § 13 a rozsudek De Jong, Baljet a Van den Brink v. Nizozemí z 22. května 1984, řada A, č. 77, str. 29, § 65). Avšak v nedávných případech, které se týkaly porušení jednoho nebo obou paragrafů 3 a 4 článku 5, Soud se přikláněl ke stanovisku přijmout takové nároky (viz rozsudek Pauwels v. Belgie z 26. května 1988, řada A, č. 135, str. 20, § 46, rozsudek Brogan a další v. Spojené království z 30. května 1989 /článek 50/, řada A, č. 152 – B, str. 44–45, § 9, rozsudek ve věci Huber citovaný výše, str. 19, § 46, výše citovaný rozsudek ve věci Toth, str. 2, § 91, výše citovaný rozsudek ve věci Kampanis, str. 49, § 66 a rozsudek Hood v. Spojené království z 18. února 1999, který bude publikován v oficiálních záznamech Soudu, str., §§ 84 – 87). V některých z těchto rozsudků Soud poznamenal, že spravedlivé zadostiucnění může být přiznáno pouze s ohledem na škodu, která vyplývá z odnětí svobody. Tuto škodu by žadatel neupřel, pokud by byly dodrženy záruky článku 5 § 3, a Soud došel k závěru, že s ohledem na okolnosti náleze porušení je dostatečným spravedlivým zadostiucněním ve vztahu k utrpěné nepeněžitě škodě. Soud neshledává důvod, aby se v posuzovaném případě odchýlil od výše uvedené rozhodovací praxe. Soud nemůže spekulovat, zda by byla žadatelka držena ve vazbě, kdyby nebyla porušena Úmluva. Pokud jde o údajné problémy, kterými trpěla z důvodu nedostatečných procesních záruk během své vazby, Soud shledává s ohledem na okolnosti případu, že náleze porušení je dostačující.

C. Náklady a výdaje

77. Žadatelka požadovala 18,594 USD. Tato částka zahrnovala mimo jiné odměnu advokáta ve výši 14,400 USD za práci v rozsahu 238 hodin při řízení ve Strasbourgu a vnitrostátním procesu, 630 USD za překlad a 2,722 USD na cestovních a dalších nákladech, které vznikly v souvislosti s přítomností advokáta žadatelky a jeho poradce u jednání před Soudem. Na podporu svého nároku žadatelka předložila příslušné dokumenty

78. Vláda měla za to, že žadatelčiny nároky jsou přehnané. Zpochybnila opodstatnění času, který strávil s případem advokát žadatelky, a rovněž výši účtu, kterou advokát předložil klientce. Takový účet je ve stávajících podmínkách v Bulharsku jistě nerealistický. Vláda dále prohlásila, že Soud by neměl povzbuzovat advokáty, aby připravovali fiktivní dohody, jejichž záměrem není zatížit klienta, ale jejich jediným účelem je

předložení ve Strasbourgu. Vláda tvrdila, že očekávání advokáta, že Soud přizná přemířšenou odměnu, je hlavním důvodem, který brání dohodě. Vláda dále zdůraznila, že částka požadovaná za překlad a další výdaje je přehnaná a že nemají být placeny žádné výdaje za „výlet“ poradce advokáta žadatelky do Strasbourgu.

79. Soud připomíná, že pro zahrnutí nákladů do částky dle článku 41 Úmluvy musí být zjištěno, že tyto náklady skutečně a nezbytně vznikly a jsou přiměřené co do množství (viz mezi jinými rozsudek *Campbell a Fell v. Spojené království* z 28. června 1984, řada A, č. 80, str. 55–56, § 143). Soud poznamenává, že část požadovaného honoráře se týká obhajoby žadatelky při vnitrostátním procesu a její stížnosti na nespravedlnost, která byla Komisí prohlášena za nepřipustnou. tyto honoráře nejsou nezbytnými výdaji v souvislosti s požadavkem na náhradu za porušení Úmluvy, které bylo shledáno tomto případě (viz rozsudek *Mats Jacobsson v. Švédsko* z 28. června 1990, řada A, č. 180 – A, str. 16, § 46). Počet hodin, který měl advokát strávit s případem, se rovněž jeví přehnaný. Po zvážení výše uvedeného a ostatních relevantních okolností a s přihlédnutím k dobrým mravům Soud přiznává žadatelce 14,000,000 leva bez 20,215 francouzských franků zaplacených za právní pomoc před Radou Evropy, převedeno na leva kursem ke dni zaplacení, spolu s případně požadovanými daňovými nároky (viz rozsudek *A. v. Spojené království* z 23. září 1998, Záznamy 1998 – VI., str. 2702).

D. Úrok z prodlení

80. Podle informace dostupné Soudu zákonná úroková míra v Bulharsku v době vydání tohoto rozsudku činí 15,04 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Zamítá jednohlasně předběžné námítky Vlády,
2. Potvrzuje jednomyslně, že článek 5 § 3 Úmluvy byl porušen,
3. Potvrzuje jednomyslně, že článek 5 § 4 Úmluvy byl porušen,
4. Potvrzuje jedenácti hlasy ku šesti, že tento rozsudek je dostatečným spravedlivým zadostiučiněním za nepeněžitou škodu
5. Potvrzuje šestnácti hlasy k jednomu,
 - (a) že odpovědný Stát má zaplatit žadatelce v průběhu tří měsíců na náklady a výdaje 14,000,000 (čtrnáct miliónů) leva méně 20,215 (dvacet tisíc dvě stě patnáct) francouzských franků přepočtených na leva kursem ke dni zaplacení spolu s případně požadovanými daňovými nároky,
 - (b) že jednoduchý úrok 15,04 % ročně je splatný z těchto částek po uplynutí výše uvedených tří měsíců až do úplného zaplacení,
6. Zamítá jednohlasně zbylý nárok na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 25. března 1999.

Michele de SALVIA
tajemník

Luzius WILDHABER
předseda

Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu

Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha

Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera

Nakladatelská redakce: JUDr. Karel Havlíček

Překlad: JUDr. Olga Sovová

Sazba: Ivana Šteřlová

Tisk: EPAVA, Chválkovičká 5, 773 00 Olomouc

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ
placeno převodem
pošta OZ Praha 025

Index 47 301

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1999 (LI).

Přílohový sešit XIX, ročník přílohových sešitů – V. z 17. 9. 1999.

Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha.

Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera.

Adresa redakce: 657 37 Brno, Burešova 20, tel.: 05/41321237.

Ročně vycházejí 4 přílohové sešity.

Rozšiřuje, objednávky předplatného přijímá a informace o prodeji a odběru podává

Nakladatelství ORAC, s. r. o., 106 00 Praha 10, Jabloňová 80 (nová adresa 130 52 Praha 3, Vinohradská 184).

Administrace Nakladatelství ORAC: tel.: 02/6713 2177, fax: 02/6713 2134,

e-mail: orac@its.cz; www.orac.cz

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Přeprava Praha, čj. 722/96, dne 21. 2. 1996.